

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Project)

เรื่อง ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน

จัดทำโดย กลุ่มที่ 14 รุ่นที่ 94

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 94
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

ประจำปี 2564

ลิขสิทธิ์ของสำนักงาน ก.พ.

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Project)

เรื่อง ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน

จัดทำโดย กลุ่มที่ 14 รุ่นที่ 94

1. นางสาวรานี	อิฐรัตน์
2. นายอังกร	กุลวานิช
3. นายสุวัจน์	วงศ์สุวัฒน์
4. นางสาวสุวรรณา	ปลั่งพงษ์พันธ์
5. นายเกรียงศักดิ์	ภิระไร
6. นายวรุณ	ปิยนิรันดร์
7. นางสาวยุพาภรณ์	ศิริกิจพาณิชย์กุล
8. นางศิริลักษณ์	ฉกะนันท์
9. นายอนุกุล	ไบไกล
10. นายศรุตพันธุ์	จักรพันธุ์ ณ ออยุธยา

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 94
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

ประจำปี 2564

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

(หน้าอนุมัติ)

สำนักงาน ก.พ.

เอกสารรายงานการศึกษากลุ่มที่ 14 อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรมของสำนักงาน ก.พ.

วัชรวิชญ์ กิรติดุสิตโรจน์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ไพจิตร วิบูลย์ธนสาร

อาจารย์ที่ปรึกษา

สุรพันธ์ ปุสสเด็จ

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ ในประเทศไทยถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน และเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้และความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน แบ่งได้เป็น 8 มิติ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม ด้านที่ดิน การเข้าถึงแหล่งทุน โครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมารัฐบาลมีการดำเนินการสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาค่าเงินเฟ้อและลดความเหลื่อมล้ำ ที่สำคัญในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ยกระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การปรับเพิ่มค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม สวัสดิการสังคม และที่อยู่ มีจัดสวัสดิการให้กลุ่มผู้เปราะบางต่าง ๆ โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ บ้านมั่นคง เพื่อสร้างความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษาและกระจายโอกาสทางการศึกษา มีการการจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข มีการสร้างความครอบคลุม ผู้มีสิทธิในระบบประกันสุขภาพ (Universal Health Coverage: UHC) ด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการโครงสร้างพื้นฐาน มีโครงการลงทุนด้านคมนาคมขนส่งต่าง ๆ โครงการการขยายระบบไฟฟ้า ประปา ระบบอินเทอร์เน็ต ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีการเพิ่มการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาความเหลื่อมล้ำยังไม่มีแนวโน้มที่จะดีขึ้น ไม่เหมาะสมกับบริบทของประเทศและไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Megatrends) ตลอดจนผลกระทบและความปกติใหม่ (New Normal) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้ามา มีอิทธิพลต่อสถานะของการพัฒนาประเทศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากวิกฤตโควิด-19 จากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการว่างงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ได้รับผลกระทบกลับถิ่น ทำให้เราต้องร่วมกันสร้าง “สังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาค” โดยเปลี่ยนวิกฤตจากการที่แรงงานมีทักษะตกงานและเคลื่อนย้ายกลับถิ่น ให้เป็นโอกาสในการกระจายความความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจออกไปตามชุมชนต่าง ๆ ไม่ให้กระจุกตัวอยู่เพียงในเขตเมือง ผ่านการพัฒนาคนในช่วงวัยต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ไปพร้อมกับการนำข้อมูลและเทคโนโลยีมาใช้ในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีศักยภาพสูง สร้างขีดความสามารถในแข่งขันของประเทศได้ เพิ่มการสร้างพื้นที่และเมืองหลักของภูมิภาคที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยและน่าอยู่โดยการบูรณาการร่วมกันภาคส่วน

ต่าง ๆ และการพัฒนาคนทุกช่วงวัยเพื่อลดความยากจนข้ามรุ่นและคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำจากรากเหง้าของปัญหา และปรับโครงสร้างของประเทศไทยให้สามารถพลิกฟื้นและพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจสร้างคุณค่าสังคมเดินทางอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งในระดับบุคคลและพื้นที่ โดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญที่ต้องบรรลุให้ได้ภายใน 5 ปีข้างหน้า คือ (1) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรลดลง (2) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร (3) ความเหลื่อมล้ำในเขตพื้นที่เมืองเมื่อเทียบกับพื้นที่ชนบทลดลง และกำหนดเป้าหมายรองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติด้านการสร้างรายได้ มิติด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และมิติด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชน และกำหนดข้อเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลง (Blueprint for Change) มาใช้ในการวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ภายใต้แนวทางการพัฒนา โดยได้มีการกำหนดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตามหลักห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ตั้งแต่ต้นน้ำ (Upstream) กลางน้ำ (Midstream) และปลายน้ำ (Downstream) ดังนี้

ต้นน้ำ (Upstream) การขับเคลื่อนการจัดทำฐานข้อมูลสังคมและเศรษฐกิจในระดับพื้นที่และผลักดันให้เกิดการนำไปใช้แบบบูรณาการ การใช้สนธิสัญญาเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการและสร้างความเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตฉุกเฉินจากโรคระบาด ระบบการดูแลสุขภาพจิตประชาชนยุคใหม่ การให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับการออกแบบและวางแผนการขนส่งภายในชุมชนให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

กลางน้ำ (Midstream) การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นต้นแบบชุมชนยั่งยืน การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสร้างความมั่นคงทางอาหาร การสร้างความมั่นคงทางด้านน้ำเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาระบบการออกใบอนุญาตสำหรับประกอบกิจการพลังงานทดแทนและสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉพาะธุรกิจเดินทางอย่างยั่งยืนด้วยคุณค่ามาตรฐานแรงงานไทยและความรับผิดชอบต่อสังคมด้านแรงงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน การช่วยเหลือให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ปลายน้ำ (Downstream) การพัฒนาสินค้าและบริการ และช่องทางการตลาดชุมชน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives Justice System)

คณะผู้จัดทำรายงานเสนอแนวทางการดำเนินการเพื่อดำเนินงานต่อไปโดยให้สำนักงาน ป.ย.ป. เป็นหน่วยงานตั้งต้นในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการจัดทำห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) จัดทำสรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาต้นแบบ

ดังกล่าวเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในการนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาต่อไป หรืออาจขับเคลื่อนโดยการหารือกับ สศช. เพื่อให้ สศช. ในฐานะฝ่ายเลขานุการฯ คณะกรรมการจัดความยากจน และพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาสั่งการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการ โดยมีการติดตามผลเป็นระยะเพื่อสรุปถอดบทเรียนและปรับปรุงการทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จจะมาจากการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐเอกชน และประชาชน ร่วมกับมีฐานข้อมูลที่ครบถ้วนเชื่อมโยงกันและมีการสนับสนุนรวมทั้งจัดทรัพยากรที่พอเพียงต่อการดำเนินงาน จึงได้สรุปกรอบแนวคิดการบริหารจัดการตนเองพึ่งพาตนเองของชุมชน ต้นแบบความเชื่อมโยง ขององค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็งที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และลดความเหลื่อมล้ำภายในชุมชนได้อย่างยั่งยืนภายใต้ความต้องการ และข้อจำกัดในแต่ละบริบทของชุมชน และความเป็นไปได้ในการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐและเครือข่ายพัฒนาให้เป็น **“ต้นแบบในการลด ความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน”** เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายให้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาลดความเหลื่อมล้ำ แบบบูรณาการทั้งในระดับบุคคลและระดับพื้นที่ในอนาคต ดังนี้

แกนกลาง คือ ชุมชนเข้มแข็ง

วงรอบที่สอง คือ ระเบิดจากภายในตนเอง จัดการตนเอง พึ่งพากันเอง โดยคนในชุมชนจะต้องสามารถเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร มีการมีส่วนร่วม การกำหนดกติกา สร้างอาชีพ สร้างรายได้ พัฒนาขีดความสามารถ และทักษะ

วงรอบที่สาม คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุมทั่วถึง การส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจสร้างอาชีพสร้างรายได้ การสนับสนุนด้านลดหย่อนภาษีหรือกฎหมายที่เอื้อให้เติบโต การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การการสร้างความสงบสุขมั่นคงให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และที่สำคัญคือจะต้องการบูรณาการความร่วมมือในการทำงานทุกภาคส่วน

การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยการส่งเสริม เผยแพร่ ผลักดันใช้ “**ต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน**” ดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติภายใต้แนวคิดการพัฒนาจากฐานราก คือ ชุมชน ผ่านกระบวนการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตที่มุ่งเป้าตอบสนองวิสัยทัศน์ประเทศไทย 2580 “**ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**”

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group project) โดยกลุ่มที่ 14 เรื่อง ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนานักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม (นบส.1) รุ่นที่ 94 ซึ่งความสำเร็จของรายงานฉบับนี้เกิดขึ้นจากการหลอมรวมประสบการณ์จากการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม และการนำองค์ความรู้จากการอบรมหลักสูตรการพัฒนานักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม (นบส.1) รุ่นที่ 94 ซึ่งอาจารย์ทุกท่านให้ความรู้หลักการ ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ ในการวางแผน การจัดทำโครงการ สู่กระบวนการงานที่เกิดผลในทางปฏิบัติ

รายงานการศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากการให้ความรู้และคำปรึกษาแนะนำจาก อาจารย์จุฬาสุขมานพ อาจารย์สุรพันธ์ ปุสสเด็จ และ ดร.ไพจิตร วิบูลย์ธนสาร คณะอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ วัชรวิชัย กิริตติสุตโรจน์ และคณาจารย์ผู้ให้ความรู้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ แนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงานการศึกษานี้เป็นอย่างยิ่ง คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ที่ทำให้โครงการฝึกอบรมผู้บริหารฯ ครั้งนี้เกิดขึ้น และประสบความสำเร็จ และเกิดประโยชน์สูงสุด สมดังเจตนารมณ์ที่วางไว้ ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม

สุดท้ายนี้คณะผู้จัดทำกลุ่ม GP14 หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชนในอนาคตต่อไป

คณะผู้ศึกษา กลุ่ม GP 14

กันยายน 2564

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
1. สภาพทั่วไปของปัญหา	1
2. การคาดการณ์ปัญหาและโอกาสการพัฒนาของประเทศในอนาคต	7
3. แนวทางแก้ปัญหา และ/หรือ การพัฒนา	14
4. การนำแนวทางบรรลุเป้าหมายสู่การปฏิบัติ	27
5. สรุปในภาพรวม	33
บรรณานุกรม	38
ภาคผนวก	40
คณะผู้จัดทำ	41

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 สรุปความเชื่อมโยงของแนวโน้มผลกระทบระดับโลกกับความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ

8

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ตัวอย่างตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติ	2
ภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายหลัก เป้าหมายรอง และแนวทางบรรลุเป้าหมาย	26
ภาพที่ 3 แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน	27
ภาพที่ 4 ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน	33
ภาพที่ 5 การเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการพัฒนาตนเองกับรายงานกลุ่ม	36

ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน

1. สภาพทั่วไปของปัญหา

1.1 ความสำคัญของปัญหาและความท้าทาย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการที่ถูกกำหนดเป็นวาระหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยตามนิยามของคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Commission for Asia Pacific: UNESCAP)¹ ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความแตกต่างของสถานะทางสังคม ความมั่งคั่ง หรือโอกาสระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และได้แบ่งประเภทของความเหลื่อมล้ำออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านผลลัพธ์ ที่พิจารณาจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยวัดจากข้อมูลทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น รายได้ รายจ่ายเพื่อการบริโภค และความมั่งคั่ง เป็นต้น (2) ด้านโอกาส ที่พิจารณาจากความสามารถในการเข้าถึงสิทธิและบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ เช่น การเข้าถึงการศึกษา บริการทางสาธารณสุข น้ำสะอาด พลังงาน เทคโนโลยี และกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น และ (3) ด้านผลกระทบที่พิจารณาจากผลกระทบจากปัจจัยภายนอกต่อกลุ่มคนที่แตกต่างกัน เช่น ผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เป็นต้น

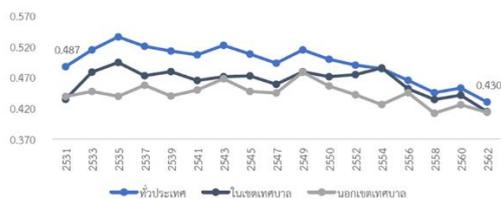
ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน และเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้และความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ซึ่งหากปล่อยให้โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมบิดเบือนต่อไป คนส่วนใหญ่จะไม่ได้ประโยชน์จากการขยายตัวของเศรษฐกิจ รายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่แย่งเอว ๆ ปัญหาความเหลื่อมล้ำจะยิ่งร้ายแรงจนส่งผลกระทบต่อความความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของประเทศ

ความท้าทายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำมีมิติต่าง ๆ ที่หลากหลายและแตกต่างกันมาก โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้แบ่งการรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำออกเป็น 8 มิติ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม ด้านที่ดิน การเข้าถึงแหล่งทุน และโครงสร้างพื้นฐาน และด้านกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยมีตัวอย่างตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติ ปรากฏตามแผนภาพที่ 1 ดังนั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลจะต้องวิเคราะห์และวางแผนกำหนดนโยบายอย่างครอบคลุมและเหมาะสมให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

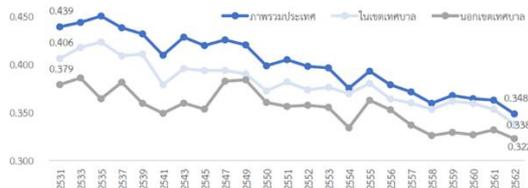
ภาพที่ 1 ตัวอย่างตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติ

¹ Inequality in Asia and the Pacific in the Era of the 2030 Agenda for Sustainability Development, United Nations, Bangkok, 2018

ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531 - 2562

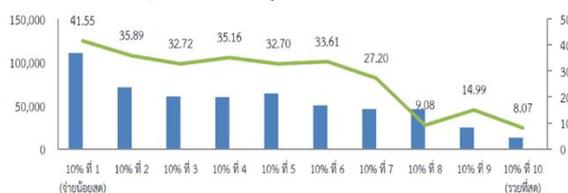
ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531 - 2562

ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการถือครองทรัพย์สิน ปี 2556 - 2562

ประเภททรัพย์สิน	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค			
	2556	2558	2560	2562
ทรัพย์สินรวม	0.6336	0.6423	0.6207	0.6207
- บ้าน ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างที่เป็นที่อยู่อาศัย	0.6740	0.6814	0.6644	0.6700
- บ้าน ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ/เกษตร และอื่นๆ	0.8821	0.8937	0.8796	0.8929
- ยานพาหนะ	0.7039	0.6971	0.6874	0.6837
- ทรัพย์สินทางการเงิน	0.7966	0.7872	0.8056	0.8004

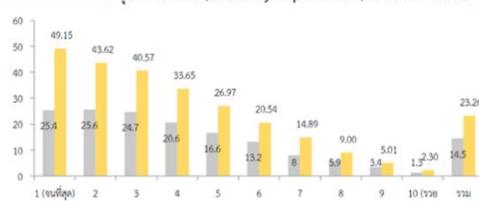
ร้อยละของเด็กอายุ 15 - 21 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาและไม่ได้ทำงาน

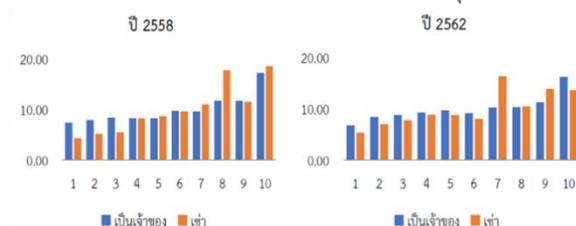
อัตราส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากร รายภาค ปี 2561

ภาค	แพทย์	ทันตแพทย์	เภสัชกร	พยาบาลวิชาชีพ	พยาบาลเทคนิค
กรุงเทพมหานคร	1 : 601	1 : 5,381	1 : 2,112	1 : 168	1 : 1,173
ภาคกลาง	1 : 1,839	1 : 8,779	1 : 4,235	1 : 427	1 : 26,628
ภาคเหนือ	1 : 1,944	1 : 7,593	1 : 4,870	1 : 422	1 : 30,731
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1 : 2,719	1 : 10,941	1 : 6,472	1 : 533	1 : 19,161
ภาคใต้	1 : 2,115	1 : 7,665	1 : 4,906	1 : 390	1 : 26,992
รวมทั้งประเทศ	1 : 1,771	1 : 8,472	1 : 4,569	1 : 395	1 : 9,013

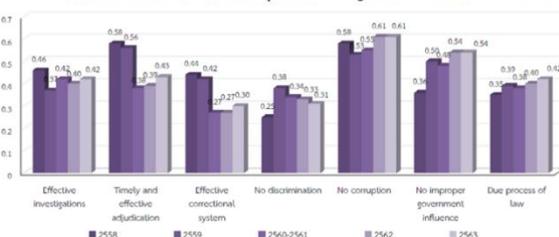
สัดส่วนผู้ที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ จำแนกกลุ่มประชากร 10 กลุ่มตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (decile by expenditure) ปี 2561 - 2562

สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกร จำแนกตามประเภทของการถือครอง และกลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค

ดัชนีหลักนิติธรรมด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ปี 2558-2563

1.2 ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำส่งผลกระทบต่อคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชนบท และกระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562 พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคหรือ Gini Coefficient ด้านรายได้ ในปี 2562 มีค่า 0.430 ลดลงจาก 0.452 ในปี 2560 สะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับต่ำที่สุดนับตั้งแต่ปี 2531 อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างด้านรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรยังอยู่ในระดับสูง โดยในปี 2562 กลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุดร้อยละ 10 (32,663 บาทต่อเดือน) มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำที่สุดร้อยละ 10 (2,049 บาทต่อเดือน) คิดเป็น 15.9 เท่า ในมิติของความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายอยู่ที่ 0.348 ในปี 2562 ลดลงจาก 0.362 ในปี 2561 เช่นเดียวกับสัดส่วนรายจ่ายของประชากรจำแนกตามระดับรายจ่าย โดยกลุ่มประชากรร้อยละ 20 ข้างบน มีสัดส่วนรายจ่ายต่อรายจ่ายรวมทั้งประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 51.3 ของรายจ่ายรวมทั้งประเทศในปี 2533 เหลือร้อยละ

42.6 ในปี 2562 อย่างไรก็ตาม ในมิติด้านความมั่นคง ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินสุทธิลดลงเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านการถือครองทรัพย์สินรวมอยู่ที่ 0.6207 ในปี 2562 คงที่จากปี 2560 เมื่อพิจารณาแยกตามประเภททรัพย์สินพบว่า การถือครองบ้าน ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ/เกษตรฯ ที่มีความไม่เสมอภาคมากที่สุดและมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้สูงขึ้นเพราะทรัพย์สินดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างรายได้และนำไปสู่การสะสมความมั่งคั่งต่อไป

ในมิติของความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ พบว่า ด้านโอกาสทางการศึกษาในภาพรวมมีทิศทางที่ดีขึ้น แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) ขึ้นไป ในขณะที่ยังมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพและการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาอยู่ในหลายมิติ สำหรับด้านบริการสาธารณสุขพบว่า หลักประกันสุขภาพมีความครอบคลุมประชากรเกือบทั้งประเทศ แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพบริการที่ได้รับระหว่างหลักประกันสุขภาพทั้ง 3 ระบบ รวมถึงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากรจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจที่ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าจะยอมจ่ายมากขึ้น เพื่อให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพมากขึ้น และมีทางเลือกในการใช้บริการมากกว่า รวมถึงยังมีความเหลื่อมล้ำจากการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งมีผลต่อความพร้อมด้านการบริการในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในด้านสวัสดิการสังคมมีความเหลื่อมล้ำลดลงเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายด้านสวัสดิการต่าง ๆ มากขึ้น

ในมิติด้านการถือครองที่ดินความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับสูงและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ธุรกิจขนาดเล็กและภาคครัวเรือนเข้าถึงเงินทุนจากธนาคารพาณิชย์เพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 5.8 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 6.3 ในปี 2562 และมีส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้ารายใหญ่ชั้นดีและรายย่อยชั้นดีที่ลดลง สำหรับความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างพื้นฐาน ในภาพรวมปี 2562 คนไทยเข้าถึงไฟฟ้าเกือบร้อยละ 100 ทั้งในเขตเมืองและชนบท ในขณะที่ครัวเรือนในชนบทเข้าถึงน้ำประปาได้ต่ำกว่าเขตเมือง ประชาชนทุกกลุ่มระดับรายจ่ายสามารถเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้มากกว่าร้อยละ 90 และเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 16.48 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 62.47 ในปี 2562 อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนที่ยากจนที่สุดในกลุ่มร้อยละ 10 ของประเทศสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้เพียงร้อยละ 41.39 สะท้อนถึงโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาทักษะ และสร้างอาชีพน้อยกว่าครัวเรือนที่มีฐานะดี และในมิติด้านกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมพบว่า กองทุนยุติธรรมเป็นกลไกสำคัญในการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แต่ด้านคดีอาญามีความเหลื่อมล้ำในการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ในขณะที่คดีแพ่งมีปัญหาในด้านระยะเวลาและกระบวนการดำเนินคดีซึ่งส่งผลต่อค่าใช้จ่ายทำให้ผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ที่มีรายได้สูง

1.3 นโยบายและมาตรการที่ผ่านมาของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างมาก มีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ชาติ มีแผนแม่บท และแผนปฏิรูปที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลที่กำหนดให้การแก้ไขปัญหาความ

ยากจนและเหลื่อมล้ำเป็นวาระแห่งชาติ รัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายและออกมาตรการสำคัญมา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งมาตรการที่ส่งเสริมการกระจายความเจริญสู่ท้องถิ่น และมาตรการด้านสวัสดิการต่าง ๆ และมีเป้าหมายที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักประกอบไปด้วยหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สศช. และมีกระทรวงอื่น ๆ เป็นหน่วยงานสนับสนุน โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมารัฐบาลมีการดำเนินการสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ยกระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การปรับเพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำแรงงาน การลดภาระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน การลดภาระค่าไฟและค่าใช้จ่ายการเดินทาง มาตรการบรรเทาค่าครองชีพสำหรับเกษตรกร โครงการประกันราคาพืชผลทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ การปฏิรูปการจัดการที่ดินให้กระจายสิทธิที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน การพัฒนาระบบการให้บริการด้านแรงงานให้ประชาชน และคนทำงานเข้าถึงบริการของภาครัฐได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้นผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ อาทิ ศูนย์พัฒนาอาชีพออนไลน์ ศูนย์บริการจัดหางานเพื่อคนไทย การให้บริการการประกันสังคมรูปแบบใหม่ การพัฒนาระบบศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติ รวมถึงปรับปรุงแก้ไขสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของนายจ้างและลูกจ้างหลายประการ เพื่อยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองลูกจ้างให้สูงขึ้น เป็นต้น

(2) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม สวัสดิการสังคม และที่อยู่อาศัย โดยจัดสวัสดิการให้กลุ่มผู้เปราะบางต่าง ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เช่น โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ โครงการบ้านมั่นคงเพื่อสร้างความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัด โครงการบ้านมั่นคงชนบทเพื่อผู้ยากจนและด้อยโอกาสในชนบท และโครงการบ้านเอื้ออาทรเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น

(3) การสร้างโอกาสทางการศึกษาและกระจายโอกาสทางการศึกษา เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสในการศึกษาพัฒนาตามศักยภาพ และเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต โครงการส่งเสริมการศึกษานอกระบบผ่านทีวีสาธารณะ และโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือและพัฒนาเป็นพิเศษอย่างเร่งด่วน เป็นต้น

(4) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ที่มีการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพทั้งระบบโดยจัดให้มีระบบสารสนเทศทางสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ และเร่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขให้เพียงพอกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น มีการสร้างความครอบคลุมผู้มีสิทธิในระบบประกันสุขภาพ และมีการพัฒนาระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินครบวงจรและระบบการส่งต่อโครงการพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินในสถานพยาบาลเพื่อเพิ่มโอกาสการรอดชีวิตและลดความพิการของผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤต เป็นต้น

(5) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการโครงสร้างพื้นฐาน โดยการพัฒนา ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการขนส่ง ระบบประปา ระบบไฟฟ้า และโทรคมนาคม ให้กระจายไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ของประเทศ เช่น โครงการลงทุนด้านคมนาคมขนส่งต่าง ๆ โครงการการขยายระบบไฟฟ้าให้บ้านเรือนประชาชนรายใหม่ และครัวเรือนห่างไกล โครงการขยายการให้บริการน้ำประปา และโครงการเครือข่ายเน็ตอาสาประชารัฐ เป็นต้น

(6) การคุ้มครองช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยการดำเนินงาน ของกองทุนยุติธรรมที่ช่วยเหลือให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส และผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีในกรณีต่าง ๆ ได้แก่ การขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

จากการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นได้นำไปสู่การหลุดพ้นจากความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ทางสังคมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานต่าง ๆ และส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำในหลายมิติลดลง ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในข้อ 1.2 ทั้งนี้ ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนในการดำเนินงานของภาครัฐประสบความสำเร็จ ได้แก่ การที่ทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ส่งผลให้มโนนโยบายต่าง ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในโครงการ โดยเริ่มให้ความสำคัญ กับการบูรณาการและพัฒนาฐานข้อมูลด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ทำให้การดำเนินงานของหน่วยงาน เริ่มมีความซ้ำซ้อนลดลง อย่างไรก็ตาม ปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านอื่น ๆ ยังไม่มีแนวโน้มที่จะดีขึ้น เช่น การกระจาย ความมั่งคั่งและการเข้าถึงบริการของภาครัฐยังไม่ดีเท่าที่ควร ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานไม่สำเร็จตามเป้าหมาย ที่ตั้งไว้มีด้วยกันหลายประการ โดยที่สำคัญ คือ การดำเนินการระหว่างหน่วยงานยังขาดการบูรณาการในภาพรวม โดยเฉพาะการบูรณาการและเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบไม่สามารถระบุตัวคนจนได้ถูกต้องทั้งหมด ส่งผลให้งบประมาณที่ได้รับถูกจัดสรรไปยังคนที่ไม่ยากจนจริง (Inclusion Error) ในขณะที่ยังคงมีกลุ่มเป้าหมาย ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือ (Exclusive Error) อีกจำนวนมาก ทำให้เกิดการระงับงบประมาณที่สูงเกินจริง และขาด ประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบาย นอกจากนี้ การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึก ถึงแม้จะมี มาตรการต่าง ๆ ออกมาหลายประการแต่ในหลายนโยบายสะท้อนให้เห็นว่า ได้รับการออกแบบโดยไม่ได้ผ่าน การวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมและทัศนคติของครัวเรือนยากจน ขาดการมองภาพรวม เช่น เป็นการสนับสนุน เงินโอน แจกของหรือพัฒนาอาชีพที่ไม่สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนได้จริง นโยบายหลายอย่างเป็นประชานิยม ให้ปลาไม่ได้ให้เบ็ด รวมถึงยังขาดการติดตามและประเมินผลที่จะสามารถสะท้อนถึงผลลัพธ์และผลกระทบของ นโยบายได้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถนำผลการประเมินมาปรับปรุงเพื่อนำไปสู่การออกแบบที่เหมาะสมกับบริบท ของประเทศและตอบสนองความต้องการของประชาชน ปัจจัยที่สำคัญอีกประการ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ระหว่างภูมิภาค โดยการอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันส่งผลให้คนได้รับโอกาสในการสร้างรายได้ และการบริการ สาธารณะที่ไม่เท่าเทียมกัน มีการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางพื้นที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของโครงสร้างครอบครัวจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานภาคเกษตรในชนบทที่ย้ายถิ่นฐานไปภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ในเขตเมืองที่ได้ค่าตอบแทนสูงกว่า ส่งผลต่อโครงสร้างของสังคมทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

1.4 สรุปปัญหาและความพยายามในอดีตที่ผ่านมา (Chapter Summary)

ความเหลื่อมล้ำเป็นความแตกต่างของสถานะทางสังคม ความมั่งคั่ง หรือโอกาสที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางและเป็นปัญหาที่นานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยต่างตระหนักและให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด แต่เนื่องด้วยมิติที่แตกต่างและหลากหลายของปัญหาจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวนโยบาย และทางดำเนินการที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติ และแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยมีการกำหนดนโยบายและออกมาตรการสำคัญมาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมพร้อมทั้งมีการดำเนินงานเพิ่มเติม ทั้งการขยายความครอบคลุมของบริการพื้นฐาน และสวัสดิการของรัฐ การออกมาตรการใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาลดความเหลื่อมล้ำได้จากหลายมิติ และหลากหลายแนวทางนำไปสู่เป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัญหาความเหลื่อมล้ำในไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน และเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนามิติทางสังคมที่สอดคล้องควบคู่กับมิติทางเศรษฐกิจเพื่อการกระจายรายได้สร้างความมั่งคั่งจากสังคมฐานรากสู่สังคมเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ซึ่งหากปล่อยให้โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมดำเนินต่อไปในลักษณะนี้ และแนวทางที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่จะไม่ได้ประโยชน์จากการขยายตัวของเศรษฐกิจ รายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาปัญหาความเหลื่อมล้ำจะยิ่งเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อความความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของประเทศ

2. การคาดการณ์ปัญหาและโอกาสการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต

2.1 ทิศทางและแนวโน้มในอนาคตที่จะส่งผลกระทบต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ที่ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยพบว่า มีปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางและแนวโน้มในอนาคตที่จะทำให้ปัญหาขยายตัวเพิ่มขึ้น ในกรณีที่รัฐบาลไม่มีการดำเนินการใด ๆ เพิ่มเติม ดังนี้

2.1.1 แนวโน้มผลกระทบระดับโลก (Megatrend) ที่จะส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ได้แก่

(1) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทางสังคม พฤติกรรม รูปแบบการใช้ชีวิต และการให้คุณค่าด้าน ๆ ของคนในแต่ละรุ่นมีความแตกต่างกัน โดยแนวโน้มของประชากรในเจนเนอเรชันวายที่มีการเกิดอยู่ในช่วง พ.ศ. 2523 - 2543 จะให้ความสำคัญกับการศึกษา ชอบเข้าสังคม มีความยืดหยุ่นสูง คำนึงเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี และชอบค้นหาโอกาสและความท้าทายใหม่ ๆ ไม่ยึดติด ส่งผลให้มีอัตราการย้ายงานและย้ายถิ่นฐานสูง ในเชิงวัฒนธรรมทางสังคม โครงสร้างสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว กำลังแรงงานในชนบทมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมืองเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว ส่งผลให้ในชนบทมีครอบครัวข้ามรุ่นเพิ่มขึ้นเนื่องจากพ่อแม่ส่งลูกไปให้ปู่ย่าตายายที่อยู่ต่างจังหวัดช่วยดูแลปัจจุบันมีเด็กมากถึง 1.24 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวข้ามรุ่น โดยร้อยละ 20 ของผู้สูงอายุในครอบครัวข้ามรุ่น มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน รวมถึงจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558 – 2559 พบว่า เด็กที่อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย มีผลการเรียนที่ต่ำกว่าเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งนับเป็นความท้าทายอย่างมากในการสร้างประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนี้ รูปแบบการใช้ชีวิต และสังคมที่เปลี่ยนไปยังก่อให้เกิดความเครียดที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิต ที่นับวันจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

(2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร จากการที่โครงสร้างประชากรทั่วโลกจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในขณะที่ประชากรวัยแรงงานลดลง ทำให้หลายประเทศต้องเตรียมมาตรการเพื่อรองรับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยให้ทันการณ์ สำหรับสถานการณ์ของประเทศไทยมีแนวโน้มที่การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยจะรุนแรงและรวดเร็วขึ้นเรื่อย ๆ โดยคาดการณ์ว่าจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Complete-aged Society) ที่มีสัดส่วนประชากรสูงวัยถึงร้อยละ 20 ภายในปี 2566 และจะเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Superaged Society) ภายในปี 2577 โดยมีสัดส่วนผู้สูงวัยถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจากการที่ประเทศไทยยังไม่สามารถก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศรายได้สูง หากไม่มีการวางแผนให้ผู้สูงวัยสามารถดูแลสุขภาพให้แข็งแรงพึ่งพาตนเองได้ และสามารถปรับใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ก็จะส่งผลให้อัตราส่วนพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อวัยแรงงาน และภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการที่รัฐต้องใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งหากรัฐบาลเกิดข้อจำกัดทางด้านคลั่งจากการที่ไม่สามารถจัดเก็บภาษีจากวัยแรงงานได้อย่างเพียงพอทำให้ไม่สามารถจัดสรรสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงวัยได้ในอนาคตจะส่งผลให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น

(3) การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) ปัจจุบันการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย มีการกระจุกตัวสูง โดยยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักเพียงไม่กี่เมือง ถึงแม้รัฐบาลจะพยายามลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถกระจายความเจริญไปสู่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง ในระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดศักยภาพในการบริหารจัดการเมืองให้น่าอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมถึงประชาชนในพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านคุณภาพทุนมนุษย์ที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการกระจุกตัวของภาคอุตสาหกรรมในบางพื้นที่ ซึ่งความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่จะเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำในมิติด้านโอกาสต่าง ๆ เช่น โอกาสในการสร้างรายได้และการมีงานทำ และโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นต้น ทั้งนี้ หากรัฐบาลไม่สามารถกระจายการขยายตัวของความเป็นเมืองออกไป ก็จะทำให้ความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

(4) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การนำระบบอัตโนมัติมาใช้ในกระบวนการผลิต การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวางแผนกำหนดนโยบาย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ ซึ่งกรณีของประเทศไทยมีแนวโน้มที่อุตสาหกรรมบางประเภทจะเริ่มนำการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และระบบหุ่นยนต์อัตโนมัติ (Automation & Robotics) มาใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการทดแทนแรงงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะซับซ้อนในภาคการผลิต ซึ่งภาคธุรกิจและตลาดแรงงานจำเป็นต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก มิเช่นนั้นจะสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน แรงงานส่วนหนึ่งจะถูกขจัดเซดด้วยหุ่นยนต์และเครื่องจักรกล หากแรงงานไม่มีการพัฒนาและสร้างทักษะ (Re/Up-Skill) ที่เหมาะสมและเพียงพอ ก็จะทำให้เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างทักษะของแรงงานกับทักษะที่ต้องใช้ในการทำงาน (Skill Mismatch) ส่งผลให้มีแรงงานที่ว่างงานหรือมีรายได้ลดลงเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ สศช. ประเมินการณ์ว่าอัตราการว่างงานในประเทศจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5 ภายในปี 2578 ซึ่งหากแรงงานยังคงประสบกับปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงเทคโนโลยี จะส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

(5) อนาคตของงาน (Future of Work) และพฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบของงานในอนาคตกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะส่งผลให้ความต้องการแรงงานโดยเฉพาะแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่มีลักษณะการทำงานที่เป็นแบบแผนหรือการทำซ้ำลดลง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย อาจนำไปสู่การเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ ๆ ที่ต้องการแรงงานที่มีทักษะทางพฤติกรรมหรือทักษะด้านมนุษย์มากขึ้น แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จะต้องปรับตัวหรือเพิ่มทักษะเพื่อให้ยังคงอยู่ในตลาดแรงงาน แต่หากมีแรงงานไม่สามารถปรับตัว หรือเพิ่มทักษะได้จำนวนมาก แรงงานส่วนหนึ่งจะต้องผันตัวเป็นแรงงานนอกระบบในขณะที่อีกส่วนหนึ่งจะกลายเป็นผู้ว่างงาน นอกจากนี้ จากทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการใช้ชีวิตที่มีความยืดหยุ่นและสมดุลในชีวิต ทำให้การจ้างงาน

ในระยะต่อไปจะมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น การจ้างงานที่มีใช้รูปแบบมาตรฐานมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นควบคู่ไปกับรูปแบบการทำงานจากทุกที่ตลอดเวลาผ่านระบบออนไลน์ สัดส่วนของแรงงานนอกระบบ จึงมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากแรงงานเหล่านี้ขาดความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสม รวมถึงมีความเสี่ยงจากความมั่นคงในการจ้างงานที่ลดลง ก็อาจส่งผลให้จำนวนคนจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญได้

ตารางที่ 1 สรุปความเชื่อมโยงของแนวโน้มผลกระทบระดับโลกกับความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ

แนวโน้มผลกระทบระดับโลก	ผลต่อความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ
1. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทางสังคม	ด้านรายได้ ด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข
2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร	ด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านบริการสาธารณสุข และด้านสวัสดิการสังคม
3. การขยายตัวของความเป็นเมือง	ด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม และด้านโครงสร้างพื้นฐาน
4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	ด้านรายได้ ด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม และด้านโครงสร้างพื้นฐาน
5. อนาคตของงานและพฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลง	ด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านความมั่งคั่ง และด้านสวัสดิการสังคม

2.1.2 ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ต่อความเหลื่อมล้ำ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางและรุนแรงกับประเทศไทย จากบทความการจัดการความเหลื่อมล้ำจากวิกฤตโควิดของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ได้วิเคราะห์ผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ว่า ผลจากการทำงานในรูปแบบทางไกล ทำให้คนจนและกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะระดับต่ำ หรือทักษะระดับกลางมีความเสี่ยงต่อการตกงาน และรายได้ลดลงมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากขาดความพร้อมด้านทักษะหรืออุปกรณ์ดิจิทัล และต้องมักจะประกอบอาชีพในภาคธุรกิจที่มีความจำเป็นต้องทำงาน ณ สถานประกอบการ ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีเงินออมสะสมและมีความสามารถในการเข้าถึงสินเชื่อในระบบน้อยกว่าน้อยกว่ากลุ่มอื่น การเข้าถึงมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐก็เป็นไปอย่างไม่มีทั่วถึงส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้รุนแรงขึ้น ในส่วนการศึกษาจะเกิดผลกระทบจากการขาดความสามารถในการเรียนทางไกล เนื่องจากขาดอุปกรณ์ ขาดอินเทอร์เน็ตที่ดี และสถานที่อาจไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ซึ่งวิกฤตครั้งนี้จะขยายช่องว่างความแตกต่างในทุนมนุษย์และทุนกายภาพระหว่างคนจนและคนรวย และอาจส่งผลให้ระดับการผูกขาดในตลาด เพิ่มระดับความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองทรัพย์สินให้สูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสอีกทอดหนึ่ง

จากรายงาน Thailand Economic Monitor: Restoring Incomes; Recovering Jobs ปี 2564 ที่เผยแพร่โดยธนาคารโลกในเดือนมกราคม 2564 พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลให้ประเทศไทยมีคนจนเพิ่มขึ้นจำนวน 1.5 ล้านคน โดยคาดการณ์ว่าในปี 2563 จะมีคนจน 5.2 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่มีจำนวนคนยากจนที่ 3.7 ล้านคน ทั้งนี้ การแพร่ระบาดอย่างหนักตั้งแต่เดือนเมษายนที่ผ่านมา อาจยังส่งผลให้ตัวเลขคนจนในปี 2564 สูงกว่าที่ธนาคารโลกคาดการณ์ไว้ที่ 5 ล้านคนอย่างมาก ถึงแม้รัฐบาลจะมีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องแต่ก็เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อน ไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน

นอกจากนั้น การระบาดของโรคโควิด-19 ยังเป็นปัจจัยเร่งที่ส่งผลโดยตรงต่อความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพและสวัสดิการทางสาธารณสุข (โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการทางสุขภาพและการได้รับวัคซีนอย่างทั่วถึง) มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นยังสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงเทคโนโลยีและองค์ความรู้ทางการแพทย์ แต่ตราบดีที่ยังไม่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีทางการแพทย์ภายในประเทศให้ก้าวหน้าพอและยังคงพึ่งพิงการช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นหลัก ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศก็ไม่อาจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว และโดยที่เศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาปัจจัยภายนอกค่อนข้างมากโดยเฉพาะการส่งออก และการท่องเที่ยว ดังนั้นเมื่อเกิดวิกฤตฉุกเฉินเช่นว่านี้ ย่อมทำให้เกิดการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานโลก และสร้างข้อจำกัดต่อการเดินทางและการท่องเที่ยว ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันและเศรษฐกิจของไทยได้รับผลกระทบตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ยิ่งไปกว่านั้น การกระจุกตัวของอำนาจบริหารที่อยู่กับชนชั้นกลางนำไปสู่สังคมที่เปราะบางเนื่องจากการขาดแคลนทรัพยากรวัคซีนและบริการด้านสาธารณสุขในประเทศ ก็อาจนำไปสู่การเอื้อประโยชน์เฉพาะคนบางกลุ่มก่อน อันทำให้สังคมไทยขาดเอกภาพและความสมานฉันท์ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการบริหารงานของรัฐบาลและผลกระทบต่อความสามารถของประเทศในการฟื้นตัวจากวิกฤตครั้งนี้ได้

2.2 โอกาสและแนวโน้มในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในอนาคต

จากทิศทางและแนวโน้มของปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างมาก ปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุกมิติน่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากวิกฤตโควิด-19 จากการชะงักงันของภาคเศรษฐกิจที่พึ่งพาอุปสงค์จากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งผลจากการลดลงของอุปสงค์จากต่างประเทศ โดยเฉพาะในภาคท่องเที่ยวและบริการ ส่งผลให้ธุรกิจส่วนใหญ่ประสบปัญหาหลายแห่งต้องปิดกิจการ มีคนตกงานจำนวนมาก แรงงานมีการอพยพย้ายถิ่นฐานกลับบ้านเกิดเพื่อลดต้นทุนการดำรงชีพ เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานบางส่วนไปยังภาคเกษตร อย่างไรก็ตาม ภาคเศรษฐกิจที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าได้ไม่สูงนักไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เกิดอุปสงค์ในประเทศที่ทำให้เกิดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้ ทั้งนี้เมื่อประกอบกับการที่แรงงานมีทักษะที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต และการกระจายความเจริญในเขตเมืองที่ไม่สมดุลจะส่งผลให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งด้านรายได้และสังคมทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี ภาครัฐควรตระหนักถึงความสำคัญใน “การเปลี่ยนวิกฤตให้กลายเป็นโอกาส” โดยอาศัยทิศทางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้อ 2.1 มาช่วยในการวางแผนและกำหนดนโยบายที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ให้ลดน้อยลงได้ ดังนี้

2.2.1 การนำข้อมูลขนาดใหญ่และเทคโนโลยีมาใช้ในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐ จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่และปัญญาประดิษฐ์ จะช่วยให้ภาครัฐสามารถนำปรับปรุงการวางแผนและกำหนดนโยบายให้สัมฤทธิ์ผล เหมาะสม และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงเป้า รวมถึงปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรของภาครัฐ และอำนวยความสะดวกให้ประชาชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ภาครัฐควรบูรณาการการจัดทำระบบข้อมูลด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างถูกต้อง แม่นยำ ทันต่อสถานการณ์ และสามารถระบุผู้ที่ควรได้รับความช่วยเหลือได้อย่างแท้จริง รวมถึงควรมีการจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ และนำข้อมูลทั้งหมดมาประกอบการวางแผนแก้ไขปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและครอบคลุมทุกมิติ นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาหรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ มาช่วยในการวางแผนนโยบายต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยอำนวยความสะดวกในการให้บริการของภาครัฐเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะ

2.2.2 การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ผลจากวิกฤตโควิด-19 ทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคต่าง ๆ ในเขตเมืองกลับไปยังภาคการเกษตรที่อยู่ในเขตชนบทเป็นจำนวนมาก ประกอบกับแนวโน้มการใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่ไม่ยึดติดกับสถานที่ทำงาน ต้องการคุณภาพชีวิตที่ดี จึงทำให้อยากทำงานที่บ้านเกิดมากขึ้น ซึ่งแรงงานดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีทักษะ จึงเป็นโอกาสอันดีในการที่ภาครัฐจะพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ให้มีการกระจายตัวเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำให้สัมฤทธิ์ผล ภาครัฐต้องมีการวางแผนที่เจาะจงทั้งเป็นแบบรายบุคคลและเชิงพื้นที่ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะไม่เพียงช่วยสร้างอาชีพให้แก่บุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและพฤติกรรมของชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำได้ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน

2.2.3 การพัฒนาคนทุกช่วงวัย จากแนวโน้มของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การเข้าสู่สังคมสูงวัย อนาคตของงาน และผลกระทบของวิกฤตโควิด-19 ส่งผลให้รัฐบาลหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาบริการสาธารณะให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งในส่วนของการศึกษา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกช่วงวัยให้มีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีหลักประกันทางสังคมที่เหมาะสม ในส่วนของสาธารณสุขได้มีพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสร้างเสริมสุขภาพ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ การป้องกันและดูแลรักษาโรคไม่ติดต่อสำหรับประชาชน และผู้ป่วยซึ่งจะช่วยลดภาระในการดูแลด้านรักษาพยาบาลของรัฐบาลในอนาคต ทั้งนี้ นอกจากจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขแล้ว ยังส่งผลต่อลดความเหลื่อมล้ำในมิติอื่น ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำจากโอกาสในการสร้างรายได้อีกด้วย

2.2.4 การบูรณาการการทำงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จากข้อจำกัดด้านงบประมาณของภาครัฐ จึงเป็นโอกาสอันดีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะหันมาตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการงานเพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลเพิ่มขึ้น เพื่อลดความซ้ำซ้อน และประหยัดทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน โดยหน่วยงานกลางควรมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดในการใช้ ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวางแผนกำหนดนโยบายและสร้างความเชื่อมโยงของงาน โดยต้องมีการแบ่งหน้าที่ให้ ชัดเจน รวมถึงเพิ่มบทบาทให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นมาร่วมในการระบุปัญหาและวางแผนลดความเหลื่อมล้ำ ทั้งเชิงรายบุคคลและเชิงพื้นที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ตัดสินใจเลือกการพัฒนาด้วยตนเอง เพื่อให้เข้าใจ ถึงปัญหาที่แท้จริง และสามารถออกแบบนโยบายที่คำนึงถึงความเหลื่อมล้ำทั้งด้านโอกาสและเศรษฐกิจในมิติต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ ยังควรบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วม แก้ไขปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำให้เกิดการประหยัดทรัพยากรและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย

2.2.5 การใช้วิกฤตให้เป็นโอกาสในการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศ การให้บริการสาธารณสุข แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงมีความสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างการลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งในทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาาระบบสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพแก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและ ผลิตวัคซีนเพื่อรับมือกับการระบาดใหญ่ครั้งนี้ยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น ในห้วงวิกฤตเช่นว่านี้ ไทยต้องพึงพาการนำเข้า วัคซีนจากต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลกระทบต่อการรักษาเสถียรภาพด้านการสาธารณสุขภายในประเทศ และเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนรากฐานของสังคมที่มีสุขภาพดี อีกทั้งยังกระทบต่อขีดความ สามารถของไทยในการรับมือกับโรคระบาดอื่น ๆ ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่ออ้างไว้ ซึ่งระเบียบในทางระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่บนกฎกติกา กอปรกับโดยที่เป็นการที่คาดการณ์ได้ว่าภายหลังวิกฤตโรคระบาด ครั้งนี้ นานาประเทศจะให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพมากขึ้น ดังนั้น หากไทยสามารถมี บทบาทนำโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการและเตรียมความพร้อม เพื่อรับมือกับ วิกฤตฉุกเฉินจากโรคระบาด และเข้าร่วมในกระบวนการเจรจาตั้งแต่แรกเริ่มก็จะช่วยให้สามารถผลักดันท่าทีและ ผลประโยชน์ของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น “Vaccine for all” รวมทั้งเรื่องการสร้างโอกาสในการเข้าถึง เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์ วัคซีน ความร่วมมือเรื่องการวิจัยและพัฒนาให้เป็นไปอย่างเท่าเทียม และทั่วถึง ตลอดจนการกำหนดกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเพื่อบรรเทาผลกระทบและเร่งรัดการฟื้นฟูเศรษฐกิจจาก วิกฤตสาธารณสุขให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2.3 สรุปการคาดการณ์ทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต (Chapter Summary)

ความเชื่อมโยงระหว่างแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Megatrends) ตลอดจนผลกระทบและ ความปกติใหม่ (New Normal) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้ามากระทบต่อสถานะของ การพัฒนาประเทศ โดยพิจารณาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้าน โดยทุกกลุ่มคนในประเทศมีโอกาสนในการ เลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเต็มศักยภาพทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค และประเทศมีความเหลื่อมล้ำลดลงในทุกมิติในการลดความเหลื่อมล้ำ

ให้กับชุมชน จึงมีอยู่ในด้านสังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาคเป็นหลักสำคัญ ทั้งนี้ การมุ่งลดความเหลื่อมล้ำในเชิงธุรกิจเชิงพื้นที่ และเพิ่มพลวัตการเคลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความมั่งคั่ง และการเข้าถึงอาชีพมูลค่าสูง การศึกษา การสาธารณสุข และบริการสาธารณสุขอื่น ๆ ที่มีคุณภาพเพื่อผลักดันการสร้าง “สังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาค” อย่างเป็นทางการ ประกอบด้วย

2.3.1 การนำข้อมูลและเทคโนโลยีมาใช้ในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีศักยภาพสูง สร้างขีดความสามารถในแข่งขันของประเทศได้ โดยมุ่งลดความเหลื่อมล้ำธุรกิจระหว่าง SMEs และธุรกิจขนาดใหญ่ ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและนวัตกรรมการเงินทางเลือก ใช้นวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการ สร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็น รวมถึงตลาดภาครัฐและการสร้างช่องทางตลาดใหม่ ๆ โดยมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งเสริมให้มีวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพ เพื่อสามารถนำอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการและสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ซึ่งแรงงานนอกระบบมีแนวโน้มจะมีมากขึ้นภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และเป็นการรองรับสังคมที่มีการขยายตัว สิ่งเหล่านี้จะมีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม การสร้างงานในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และการพัฒนาสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2.3.2 การสร้างพื้นที่และเมืองหลักของภูมิภาคที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ ทันสมัย และน่าอยู่ โดยการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งสร้างพื้นที่และเมืองหลักของภูมิภาคได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเต็มศักยภาพ เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจในทุกภูมิภาค ระหว่างเมืองและชนบทโดยรอบ โดยจัดให้มีบริการสาธารณสุข การศึกษา และบริการสาธารณสุข มีคุณภาพมาตรฐานใกล้เคียงกันระหว่างพื้นที่ การจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรที่สำคัญอื่น ๆ เพียงพอและเหมาะสม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในด้านการคมนาคมขนส่งในเมืองหลักและภูมิภาค และระบบสารสนเทศดิจิทัลที่มีความครอบคลุมสามารถเข้าถึงได้ และพัฒนาปัจจัยดึงดูดการพัฒนาสู่ภูมิภาค (Pull Factors) การมีส่วนร่วมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพัฒนาให้มีศักยภาพกำกับดูแลและกำหนดมาตรฐาน ภาคเอกชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการออกแบบและขับเคลื่อนการพัฒนาที่เหมาะสม

2.3.3 การพัฒนาคนทุกช่วงวัยเพื่อลดความยากจนข้ามรุ่น และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม โดยให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาแบบมุ่งเป้า ทั้งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นโยบายการเงินการคลัง และกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการกระจายรายได้สร้างความเป็นธรรมในสังคมทุกกลุ่มคน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างครอบคลุม ทั่วถึง และมีคุณภาพในชนบท และพื้นที่ห่างไกล เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของโอกาส ทางเศรษฐกิจและสังคม และระหว่างพื้นที่ (Digital Divide) สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ คนไทยทุกคนได้รับความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ สอดคล้องกับบริบทพื้นฐานของความยั่งยืนทางการคลัง พัฒนาระบบประกันสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการ และลักษณะการทำงานที่หลากหลาย เพื่อจูงใจให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบ และสร้างหลักประกันให้แก่แรงงานในภาวะวิกฤตได้ เน้นการบูรณาการระบบความคุ้มครองทางสังคมตั้งแต่ระดับนโยบาย ฐานข้อมูล ระดับปฏิบัติจนถึงการติดตามประเมินผล

3. แนวทางแก้ปัญหา และ/หรือการพัฒนา

3.1 สรุปการเชื่อมโยงผลวิเคราะห์ในหัวข้ออดีตถึงปัจจุบัน และทิศทางของปัญหา Potential Demand และ ความท้าทายในอนาคต

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และทิศทางของปัญหาภายใต้การวิเคราะห์ผลกระทบของโลกและผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 และความท้าทายในอนาคต ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้ม จะทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากวิกฤตโควิด-19 จากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการว่างงาน เพิ่มขึ้นมาก เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ได้รับผลกระทบกลับถิ่น อย่างไรก็ตาม การที่ภาครัฐไม่มีฐานข้อมูล ของผู้ได้รับผลกระทบที่เป็นปัจจุบัน ประกอบกับการกำหนดนโยบายและมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ ส่วนใหญ่ ยังเป็นการแก้ไขเยียวยาในระยะสั้น โดยขาดการวิเคราะห์และวางแผนแก้ไขปัญหามาตรวมในระยะกลางและยาว ซึ่งจะส่งผลให้การให้ความช่วยเหลือของรัฐไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในระยะยาว จนเกิดการ ขยายตัวของปัญหาเชิงโครงสร้างที่จะกระทบต่อความเหลื่อมล้ำและความยั่งยืนทางการคลังของประเทศ

ในการนี้ ภาครัฐควรเปลี่ยนวิกฤตจากการที่แรงงานมีทักษะตกงานและเคลื่อนย้ายกลับถิ่น ให้เป็นโอกาส ในการกระจายความความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจออกไปตามชุมชนต่าง ๆ ไม่ให้กระจุกตัวอยู่เพียงในเขตเมือง ผ่านการพัฒนาคนในช่วงวัยต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำจากรากเหง้าของปัญหา และปรับ โครงสร้างของประเทศไทยให้สามารถพลิกฟื้นและพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน ได้ในที่สุด

3.2 เป้าหมายหลัก

3.2.1 การกำหนดเป้าหมายหลักที่ต้องบรรลุให้ได้ภายใน 4-5 ปี

ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาได้ร่วมกันกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย ภายใต้ชื่อ “ต้นแบบในการ ลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน” เพื่อเป็นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งในระดับบุคคล และ พื้นที่ รวมถึงพิจารณากำหนดเป้าหมายหลักตามประเภทของความเหลื่อมล้ำตามค่านิยมของ UNESCAP คือ ด้านผลลัพธ์ ด้านโอกาส และด้านผลกระทบ โดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญที่ต้องบรรลุให้ได้ภายใน 5 ปีข้างหน้า ดังนี้

(1) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรลดลง โดยความแตกต่างด้านรายได้ ระหว่างกลุ่มประชากรที่วัดจากรายได้เฉลี่ยไม่เกินต้องไม่เกิน 14 เท่า (ในปี 2562 กลุ่มประชากรที่มีฐานะ ทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุดร้อยละ 10 มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำที่สุดร้อยละ 10 คิดเป็น 15.9 เท่า)

(2) **ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากรลดลง** วัดจากดัชนีความก้าวหน้าของการพัฒนาคนในภาพรวมมีค่าน้อย 0.63 โดยดัชนีความก้าวหน้าของการพัฒนาคนด้านสุขภาพทุกจังหวัดไม่ต่ำกว่า 0.67 และด้านการศึกษาทุกจังหวัดไม่ต่ำกว่า 0.50

(3) **ความเหลื่อมล้ำในเขตพื้นที่เมืองเมื่อเทียบกับพื้นที่ชนบทลดลง** วัดจากจำนวนชุมชนในพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติเพิ่มขึ้นอย่างน้อยปีละ 5 ชุมชน และความแตกต่างของผลิตภัณฑ์จังหวัดเปรียบเทียบกับภาคลดลงปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 เทียบกับปีก่อนหน้า

ทั้งนี้ ตัวชี้วัดที่ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษานำมาใช้ในการวัดความสำเร็จของเป้าหมายหลักด้านต่าง ๆ มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย

3.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายหลักและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร และการกระจายความเจริญเชิงพื้นที่ที่มีความสำคัญกับการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนของประเทศอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังมีความเชื่อมโยงสรุปได้ ดังนี้

(1) **ความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี** ที่เชื่อมโยงโดยตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ประเด็นที่ 1 การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ และประเด็นที่ 4 การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง และยังเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง ประเด็นที่ 1 การรักษาความสงบภายในประเทศ ที่มุ่งหมายให้คนไทยทุกคนในทุกภาคส่วน มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีอาชีพการงานและรายได้ที่เพียงพอได้รับโอกาสและความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ **ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์** ประเด็นที่ 2 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และประเด็นที่ 6 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และ**ยุทธศาสตร์ที่ 6 การปรับสมดุลและพัฒนาาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ** ประเด็นที่ 2 ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการ โดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ และทุกพื้นที่ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงการทำงานของภาครัฐในทุกระดับให้มีเอกภาพและสอดคล้องประสานกันตามห่วงโซ่การพัฒนา รวมทั้งการประสานความร่วมมือที่หลากหลาย การพัฒนากลไกหรือเครื่องมือในการสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาระหว่างทุกภาคส่วนในสังคมอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายที่ชัดเจน

(2) **ความเชื่อมโยงกับแผนแม่บท** ในประเด็นความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม ประเด็นความมั่นคง ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และประเด็นเศรษฐกิจฐานราก รวมถึงยังเชื่อมโยงโดยตรงกับแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19

(3) ความเชื่อมโยงกับแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านสังคม กิจกรรมปฏิรูปที่ 2 ผลักดันให้มีฐานข้อมูลทางสังคมและคลังความรู้ในระดับพื้นที่ ที่กำหนดให้มีการจัดทำฐานข้อมูลระดับพื้นที่ในลักษณะแผนเดียวเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และต้องมีการปฏิรูปการพัฒนาฐานข้อมูลทางสังคมในระดับพื้นที่แบบบูรณาการ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศขนาดใหญ่ทางสังคม และนำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์จัดระบบสวัสดิการสังคม การแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทในเชิงพื้นที่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้

(4) ความเชื่อมโยงกับร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่เชื่อมโยงโดยตรงกับหมุดหมายที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม และหมุดหมายที่ 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองหลักของภูมิภาคที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจทันสมัยและน่าอยู่

3.3 เป้าหมายรองเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหลัก

เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐให้สามารถสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายหลักที่ตั้งไว้ ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาเห็นควรกำหนดเป้าหมายรองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชนในมิติต่าง ๆ ดังนี้

3.3.1 มิติด้านการสร้างรายได้

(1) ประชาชนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต โดยวัดจากจำนวนประชากรและครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนในชุมชนลดลงอย่างน้อยร้อยละ 50 ภายใน 5 ปี

(2) แรงงานได้รับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานในการทำงานที่เหมาะสมตามมาตรฐานแรงงานไทย โดยวัดจากจำนวนแรงงานทั้งในและนอกระบบทุกกลุ่มอาชีพ/สาขาอุตสาหกรรมที่จะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิแรงงานพื้นฐานและเข้าถึงหลักประกันทางสังคมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี (ปัจจุบันแรงงาน 16,606,720 คน ได้รับการคุ้มครองจากระบบประกันสังคม และมีสถานประกอบการที่มีลูกจ้าง 1 คนขึ้นไป 486,354 แห่ง ที่ปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานไทย และแรงงานนอกระบบเข้าสู่การคุ้มครองมาตรา 40 เฉลี่ยปีละ 1 ล้านคน)

3.3.2 มิติด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ

(1) มีการจัดการทรัพยากรด้านสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง โดยวัดจากสัดส่วนการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพในกลุ่มคนจนต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 98 (ในปี 2562 คนยากจนเข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาลผ่านสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า บัตรประกันสังคม และสิทธิการรักษาพยาบาลจากหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจครอบคลุมร้อยละ 96.89)

(2) ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม โดยวัดจากยุติธรรมชุมชนที่ตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 50 ชุมชนทั่วประเทศ

3.3.3 มิติด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชน

(1) พัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หรือสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียง โดยวัดจากจำนวนหมู่บ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 20 หมู่บ้าน

(2) มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในชุมชน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน โดยวัดจากปริมาณแหล่งน้ำต้นทุนจากแหล่งน้ำบาดาลไม่ต่ำกว่า 30,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

3.4 แนวทางการบรรลุเป้าหมายรองและความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (Value Chain)

ในการขับเคลื่อนให้นโยบายการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชนเกิดการนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศจำเป็นต้องมีความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน รวมถึงต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาและกิจกรรม/โครงการที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายรองที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้จัดทำรายงานได้นำหลักการจัดทำข้อเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลง (Blueprint for Change) มาใช้ในการวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ภายใต้แนวทางการพัฒนา โดยได้มีการกำหนดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตามหลักห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ตั้งแต่ต้นน้ำ (Upstream) กลางน้ำ (Midstream) และปลายน้ำ (Downstream) และให้ความสำคัญกับการเทียบเคียงกับแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศสรุปได้ ดังนี้

ต้นน้ำ

3.4.1 การขับเคลื่อนการจัดทำฐานข้อมูลสังคมและเศรษฐกิจในระดับพื้นที่และผลักดันให้เกิดการนำไปใช้แบบบูรณาการ สศช. ได้จัดทำฐานข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) ที่สามารถระบุปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำในระดับบุคคลไปจนถึงระดับประเทศ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปออกแบบนโยบายและแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น อย่างไรก็ตามการนำข้อมูลไปใช้ยังเป็นการแก้ปัญหารายบุคคลตามภารกิจของหน่วยงาน (Function) ไม่ได้เป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพื่อวางแผนในภาพรวมและในระดับชุมชน จึงต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลสังคมและเศรษฐกิจในระดับพื้นที่เพื่อใช้ประกอบกับ TPMAP และผลักดันให้นำไปใช้กำหนดนโยบายที่ต้องการบูรณาการที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในระดับชุมชนอย่างแท้จริง

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ สาธารณรัฐประชาชนจีนมีการแก้ไขปัญหาความยากจนในมิติของรายได้ การมีอาหารและเสื้อผ้าที่เพียงพอ การศึกษาขั้นพื้นฐาน บริการสาธารณสุข และที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม โดยมีการจัดทำฐานข้อมูลครัวเรือนทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลอุตสาหกรรม และข้อมูลเศรษฐกิจเชิงพื้นที่และมอบหมายให้ข้าราชการระดับท้องถิ่นรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาที่คำนึงถึงความแตกต่างเชิงครัวเรือนและเชิงพื้นที่ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้การจัดสรรงบประมาณภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการดำเนินการ (1) ทารือกับ สศช. เพื่อขับเคลื่อนการจัดทำฐานข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งมิติความเหลื่อมล้ำเชิงโอกาสและเชิงเศรษฐกิจ และมิติพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่ครอบคลุมในทุกมิติ (2) นำกลไกห้องทดลองนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) ที่มีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันออกแบบนโยบายที่เหมาะสมทั้งในระดับครัวเรือน และพื้นที่ (3) ขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายในพื้นที่ต้นแบบ และ (4) ติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชนต่อไป

3.4.2 การใช้สนธิสัญญาเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการและสร้างความเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตฉุกเฉินจากโรคระบาด การอุบัติขึ้นและแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สะท้อนให้เห็นว่าวิกฤตสาธารณสุขถือเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางตั้งแต่ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและการเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกทั้งวิกฤตดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงวัคซีน และทำให้เห็นว่า ไม่มีประเทศใดจะสามารถรับมือกับวิกฤตในลักษณะนี้ให้มีประสิทธิภาพได้โดยลำพัง ประชาคมโลกจำเป็นต้องร่วมกันหาหนทางเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกัน สำหรับประเทศไทย การพลิกฟื้นพัฒนาประเทศภายหลังการระบาดของโรคโควิด-19 อย่างยั่งยืน ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ ทรายที่โลกยังคงต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนสูงในเรื่องของการคิดค้น พัฒนา การกระจายและเข้าถึงวัคซีนอย่างทั่วถึง ตลอดจนวิธีการรักษาที่มีประสิทธิผล ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของระบบสาธารณสุขโลก โดยอาศัยการจัดทำสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศสำหรับใช้เป็นกรอบการดำเนินงานที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (Legally-binding) เพื่อร่วมกับนานาประเทศเสริมสร้างและเตรียมความพร้อมประชาคมโลกในการป้องกันและรับมือกับโรคระบาด ภายใต้หลักการตามธรรมนูญขององค์การอนามัยโลก อันได้แก่ ความสมานฉันท์ ความเป็นธรรม ความโปร่งใสการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ และความเท่าเทียม ตลอดจนเน้นการทำงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมหลักการ “Health for all”

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ อาศัยหลักการสำคัญตาม International Health Regulations (IHR) และ Immunization Agenda 2030 ขององค์การอนามัยโลก เพื่อสะท้อนความเชื่อมโยงของการสร้างภูมิคุ้มกันโรคกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาพรวม โดยมุ่งที่จะสร้าง “โลกที่ทุกคน ทุกที่ ทุกวัยได้ประโยชน์จากวัคซีนเพื่อการมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี” เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมและผลักดันการสร้างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่บนกฎ กติกา (Rule-based international order) ที่มีความสมดุล และการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศ หรือ Pandemic Treaty ซึ่งจะเป็นกลไกทางกฎหมายที่สามารถใช้บังคับต่อรัฐได้โดยตรงเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงวัคซีน เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสาธารณสุขแก่นานาประเทศ และประชาชนในประเทศอย่างเท่าเทียม

แนวทางการดำเนินการ การสร้างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ หรือการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศ หรือ Pandemic Treaty อาจแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับพหุภาคี ระดับภูมิภาค และระดับทวิภาคี โดยอาจดำเนินการเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) ระยะเริ่มแรก คือการแก้ปัญหาที่รากฐาน กล่าวคือการจัดทำความร่วมมือเพื่อรับมือกับวิกฤตสุขภาพและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงวัคซีนและบริการทางการแพทย์ที่กำลังเกิดขึ้น

ในระดับระหว่างประเทศ (2) ระยะกลาง คือการส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อดึงดูดองค์ความรู้และเทคโนโลยีนวัตกรรม เพื่อเตรียมความพร้อมประเทศสู่การพัฒนาในบริบทของโลกล้างโควิด-19 และ (3) ต่อยอดองค์ความรู้และความร่วมมือกับต่างประเทศในฐานะหุ้นส่วนที่เท่าเทียม ตลอดจนนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาประมวล และพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง เพื่อใช้ประโยชน์จากกลไกระหว่างประเทศในการสร้างหลักเกณฑ์ที่เอื้อต่อการขจัดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงวัคซีนและบริการทางการแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการจัดทำสนธิสัญญาเกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดการ และการสร้างความเตรียมพร้อมเพื่อรับมือวิกฤตฉุกเฉินจากโรคระบาดดังกล่าว เกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศไทย และหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางดำเนินการหรือต้นแบบในการแก้ไขปัญหาในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับชุมชนได้ อาทิ สามารถนำไปปรับใช้หรือเป็นแนวทางในการกระจาย/การเข้าถึงวัคซีน ยารักษาโรค องค์ความรู้อย่างเท่าเทียม หรืออาจพิจารณาใช้ในการจัดทำระบบป้องกัน เฝ้าระวังและแจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการเตรียมความพร้อมและสร้างระบบตอบสนองต่อโรคระบาดที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.4.3 ระบบการดูแลสุขภาพจิตประชาชนยุคใหม่ สถานการณ์ปัจจุบันพบว่า การเข้าถึงระบบบริการสุขภาพจิตยังไม่ทั่วถึงขาดการดูแลระยะยาวในชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็งและการดูแลในครอบครัวลดลง ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว และพบว่าผู้ป่วยทางจิตเวชมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้นตามฐานประชากร รวมทั้งค่าใช้จ่ายการรักษาเพิ่มมากขึ้นทั้งจากค่าดูแลรักษา ค่าบุคลากร ค่ายาและเวชภัณฑ์ สุดท้ายพบว่าการส่งเสริมของสุขภาพจิตยังเข้าไม่ถึงและไม่ครอบคลุม ความท้าทายในอนาคตที่จะเกิดขึ้นของการเข้าถึงระบบการรักษาปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นแบบ New Normal ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีลูก 1 หรือไม่มีเลย ทำให้ขาดคนในครอบครัวช่วยดูแลผู้ป่วยในอนาคต ทำให้ต้องหาระบบรองรับการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่เหมาะสมกับสังคมผู้สูงอายุที่มีการใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายในการรักษาให้มีความเหมาะสม รวมทั้งการปรับรูปแบบงานส่งเสริมป้องกันด้านสุขภาพจิตเป็น New Normal

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ระบบการดูแลสุขภาพจิตพบมีการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติอย่างรวดเร็ว ภายหลังการเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีการเพิ่มของระบบการดูแลรักษาเป็นระบบ Online มากขึ้น ในสหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่นพบว่า มีการจัดการดูแลผู้ป่วยโดยเพิ่มบทบาทของภาคประชาชน เอกชน หรือ NGO ในการจัดบริการสาธารณสุขรวมถึงมีนารูปแบบใหม่ ๆ ในการดูแลผู้ป่วย เด็ก ผู้สูงอายุและผู้พิการ ทั้งในสถานบริการ และชุมชนเพิ่มการใช้ระบบการแพทย์ทางไกล (Telemedicine) มาใช้มากขึ้นในทุกระดับ ทั้งยังมีการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อลดค่าใช้จ่ายใช้ ลดการเดินทาง ลดการสัมผัสกันและเพิ่มการเข้าถึงบริการ ซึ่งระบบเดิมที่มีอยู่ไม่สามารถดำเนินการได้ สุดท้ายมีการให้ความสำคัญกับระบบเฝ้าระวัง ส่งเสริมป้องกัน ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่จะมีเพิ่มมากขึ้นในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมที่จะตามมาหลังการระบาดของโรคโควิด-19

แนวทางการดำเนินการ การปรับตัวต้องทำในทุกมิติอย่างรวดเร็วโดย (1) ปรับการดูแลรักษาเป็นระบบ Online ให้มากขึ้นในทุกระดับของสถานพยาบาล (2) เพิ่มการจัดการดูแลผู้ป่วยโดยท้องถิ่น เอกชน หรือ NGO (3) เพิ่มและปรับปรุงรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุทั้งในสถานบริการและในชุมชนทุกระดับ (4) หาวิธีลดค่าใช้จ่ายและใช้จ่ายให้คุ้มค่ามากที่สุดโดยมีการวัดผลลัพธ์ที่ชัดเจนจับต้องได้ และ (5) จัดทำระบบส่งเสริม

ป้องกันด้านสุขภาพจิต โดยเพิ่มการคัดกรองสุขภาพจิตในทุกระดับโดยใช้ระบบ Online และประเมินผลโดยระบบ AI เพื่อคัดกรองผู้ป่วยก่อนจะส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ ส่งเสริมให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็งผ่านระบบ การสื่อสารทางไกลหรือรูปแบบสังคมโซเชียลเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการเผชิญหน้ากับวิกฤตที่ต้องเผชิญ และถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้ก็มีระบบให้คำปรึกษาทั้งในระบบ VDO Call โทรศัพท์ Chat และระบบ รักษาพยาบาลที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ มีการประมวลผลข้อมูลส่งต่อการรักษาโดยลดเวลารอคอย และนำเสนอข้อมูลโดยใช้ระบบ Digital รวมถึงระบบฟื้นฟูผู้มีปัญหาทางสุขภาพจิตทั้งผู้ป่วย ชุมชน สังคมโดยการใช้ เครือข่ายสังคม Online เพื่อส่งต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน

3.4.4 การให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับการออกแบบและวางแผนการขนส่งภายในชุมชนให้ตอบสนอง ความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ณรงค์ด้านความปลอดภัย การใช้รถใช้ถนน เกี่ยวกับการใช้รถใช้ถนนที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายในชุมชน เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนในการลดปัญหาอุบัติเหตุโดยเฉพาะอุบัติเหตุที่เกิดจากรถจักรยานยนต์ซึ่งจะช่วยลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะส่งผลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชน

แนวทางการดำเนินการ (1) ขยายเครือข่ายชุมชนเฝ้าระวังด้านความปลอดภัยทางถนน ที่มีการดำเนินการเฉพาะในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่ และเทศกาลสำคัญของท้องถิ่น ให้มีการดำเนินการ ในลักษณะเชิงรุกมากขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการขนส่งที่มีผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน (2) ให้ความรู้พื้นฐานด้านการขนส่ง ความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้รถจักรยานยนต์ (3) ประสานภาคเอกชนในการสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย เช่น หมวกกันน็อค (4) จัดกิจกรรมรณรงค์ ด้านความปลอดภัยทางถนนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (5) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

กลางน้ำ

3.4.5 การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นต้นแบบชุมชนยั่งยืน เป็นการใช้วัฒนธรรม เป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาโดยค่อย ๆ แทรกซึมความรู้ความเข้าใจ สร้างความอยู่ดีมีสุข สร้างรายได้และความมั่นคง นำรายได้ที่ยั่งยืนสู่ครัวเรือน ท้องถิ่นและชุมชน จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านทรัพยากรในท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ และนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ สู่เครื่องมือที่เรียกว่า “นวัตกรรมบริการ” เมื่อนำสิ่งเหล่านี้มาบูรณาการสร้างเป็นเครื่องมืออย่างสร้างสรรค์ ประกอบกับการนำทุน และทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาต่อยอดสร้างสรรค์เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ พัฒนาสินค้าและบริการ ทางวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาไทย ผ่านการพัฒนาศักยภาพแหล่งชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นต้นแบบ ชุมชนยั่งยืน นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม ยังสามารถสร้างรายได้จากทุนทางวัฒนธรรม บนความหลากหลายอย่างเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ชุมชน ลดรอยร้าว ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำ ปิดปากแผลเรื้อรังให้แคบลงและหายไปจากสังคมไทย

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประเทศญี่ปุ่นมีการพัฒนาและฟื้นฟูตัวภายหลังสงครามโลกอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้และชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ

ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีชุมชนอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นการง่ายต่อการเข้าถึงเพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน และเสริมสร้างความ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนให้โดดเด่น ส่งผลต่อการโน้มน้าวใจในการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งนี้ คนญี่ปุ่น ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอด ต่อยอดการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมค่อนข้างสูง จึงมีการจัดตั้ง แหล่งเรียนรู้และชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นเป็นจำนวนมาก สร้างความเป็นเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการ ในแต่ละชุมชน สร้างรายได้จากทุนทางวัฒนธรรมบนความหลากหลายอย่างเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

แนวทางการดำเนินการ การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นต้นแบบชุมชนที่ยั่งยืน สามารถดำเนินการได้ ดังนี้ (1) พัฒนาองค์ความรู้และทักษะให้แก่คนในชุมชน (2) พัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์ ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ (3) พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้พร้อมรับ ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง (4) พัฒนาสินค้า และบริการ ช่องทางการตลาดชุมชนและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (5) การพัฒนาระบบดูแลสุขภาพ และคุณภาพชีวิตที่ดีชุมชน (6) ส่งเสริมความเท่าเทียม เสมอภาคตามกระบวนการยุติธรรมของชุมชน ทั้งนี้ ต้องส่งเสริมการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

3.4.6 การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสร้างความมั่นคงทางอาหาร

จากการที่เศรษฐกิจชะงักงันอย่างรุนแรง ปัญหาการว่างงานเพิ่มสูงขึ้น การเคลื่อนย้ายประชากรกลับสู่สังคมชนบท มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งทำหน้าที่ผลิตเพื่อรองรับการบริโภคมีอยู่อย่างจำกัด และเสื่อมโทรมลงไป จึงเป็นความท้าทายสูงมากที่รัฐบาลจะต้องเร่งสร้างเสถียรภาพความมั่นคงทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการอยู่ดีกินดี ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลาง ความจำกัดของทรัพยากร การสร้างความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นโจทย์ที่ท้าทาย ขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสที่ ประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการให้ชุมชนมีเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะอาหารจากสัตว์น้ำ ซึ่งมีราคาสูงมีคุณค่าทางอาหารสูง ใช้ระยะเวลาการจัดการระยะสั้นได้ผลตอบแทนรวดเร็ว การบริหารจัดการแหล่งน้ำชุมชนให้เกิดผลผลิตทางการประมงจึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะสร้างความอยู่ดีกินดีของ ประชาชน

แนวทางการดำเนินการ มีเป้าหมายหลักในการในการดำเนินการบริหารจัดการแหล่งน้ำชุมชนทั่วประเทศ ให้เกิดผลผลิตทางการประมง ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมและการจัดการของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชนบน พื้นฐานทางวิชาการ มีเป้าประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความมั่นคง ทางอาหาร โดยใช้แหล่งน้ำชุมชนเป็นฐานการผลิตอาหารแก่ชุมชนและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนสามารถสร้างผลผลิต สัตว์น้ำแก่ชุมชนได้ไม่น้อยกว่า 50 กิโลกรัม/ไร่/ปี ภายในระยะเวลา 4-5 ปี ผลผลิตรวมไม่น้อยกว่า 2,500 ตัน/ปี

3.4.7 การสร้างความมั่นคงทางด้านน้ำ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ

สถานการณ์ภัยแล้ง ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และแนวโน้มความต้องการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี อันเป็นผล เนื่องมาจากปัญหาฝนทิ้งช่วง อีกทั้งสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ภาคแรงงานถูกเลิกจ้าง ต้องหันกลับไปประกอบอาชีพ ที่บ้านเกิด ส่งผลให้ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงและเป็นวงกว้าง รวมถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำ

สำหรับอุปโภค บริโภคในชุมชน โรงเรียน และการทำการเกษตร ในหลายพื้นที่ เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีแหล่งน้ำต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหน้าแล้งของทุกปี ทรัพยากรน้ำบาดาลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามหาศาล แต่เนื่องจากอยู่ใต้ดินจึงไม่มีใครมองเห็น (Hidden resource - out of sight out of mind) ประเทศไทยของเรามีฝนตกเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 1,457 มิลลิเมตร คิดเป็นปริมาณน้ำฝน 754,730 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่ปริมาณน้ำบาดาลของประเทศไทยที่กักเก็บอยู่ใต้ดินประมาณ 1,137,713 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งแต่ละปีจะมีปริมาณน้ำบาดาลเพิ่มเติมประมาณ 72,987 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งเราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละปีประมาณ 45,386 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยแต่ละปีมีการใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคบริโภค ประมาณ 1,223 ล้านลูกบาศก์เมตร การใช้น้ำบาดาลเพื่อการเกษตรประมาณ 12,741 ล้านลูกบาศก์เมตร และการใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุตสาหกรรมประมาณ 777 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้น จึงมีปริมาณน้ำบาดาลที่สามารถนำขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้อีกประมาณ 30,645 ล้านลูกบาศก์เมตร

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประเทศในแถบทะเลทราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย มีการใช้น้ำมากกว่าร้อยละ 90 จากแหล่งน้ำบาดาล (300,000,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี) เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำผิวดินเพราะภูมิประเทศเป็นทะเลทรายและมีปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละปีน้อย ดังนั้น จึงมีการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล มากกว่า 80,000 บ่อทั่วประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับทรัพยากรน้ำบาดาลมาก มีการอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาล ไม่ให้ถูกปนเปื้อนโดยการให้ความรู้กับประชาชน นอกจากนี้ ยังมี การสร้างฝายทดน้ำเพื่อเก็บน้ำหลากให้ไหลซึมลงสู่ใต้ดิน เป็นการทดแทนน้ำบาดาลที่สูบขึ้นมาใช้ในปี 2008 รัฐบาลร่วมกับ United State Geological Survey (USGS) ได้ทดลองกลั่นน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืดด้วยระบบ รีเวอร์สออสโมซิส (RO) โดยใช้พลังงานปิโตรเลียมที่เหลือใช้มากลั่นน้ำทะเลให้กลายเป็นน้ำจืดในปริมาณมาก (Desalination Plant) แล้วนำน้ำจืดที่ได้ลงไปเก็บไว้ใต้ดิน ในชั้นน้ำบาดาลระดับลึก (Deep Aquifer) เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ในยามฉุกเฉินในอนาคต

แนวทางการดำเนินการ เป้าหมายหลักในการดำเนินการจัดหาแหล่งน้ำต้นทุนจากแหล่งน้ำบาดาล ประมาณ 30,645 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค การเกษตรแบบอินทรีย์ หรือพืชที่ใช้น้ำน้อย แต่มีราคาแพง เพื่อให้ประชาชนมีน้ำอุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี ซึ่งการใช้น้ำบาดาลเพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นการสร้างความมั่นคงด้านน้ำให้กับประชาชนอย่างแท้จริง มีขั้นตอนดังนี้ (1) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชน เป็นผู้ตัดสินใจ ว่าพื้นที่ใด หรือชุมชนใด มีความขาดแคลนน้ำสะอาด ในการอุปโภคบริโภค หรือการเกษตร (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณา หากสามารถดำเนินการเจาะและพัฒนา น้ำบาดาลในพื้นที่ด้วยตนเองได้ ก็สามารถดำเนินการโครงการโดยอาศัยรูปแบบมาตรฐานจากกรมทรัพยากรน้ำบาดาล และใช้งบประมาณของส่วนท้องถิ่น (3) หากพื้นที่ใด มีความล้นชั้นข้อทางอุทกธรณีวิทยา และเป็นพื้นที่หาน้ำบาดาลยาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถขอความช่วยเหลือด้านวิชาการ มายังกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรือร้องขอให้กรมทรัพยากรน้ำบาดาลเข้าไปดำเนินการ โดยอาจจะใช้งบประมาณจากส่วนกลางหรืองบประมาณจากท้องถิ่นแล้วแต่กรณี (4) เมื่อดำเนินการโครงการแล้วเสร็จ ทางกรมทรัพยากรน้ำบาดาลควรส่งมอบโครงการให้องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น เพื่อดูแล ซ่อมแซมบำรุงรักษา (5) องค์กรส่วนปกครองส่วนท้องถิ่นส่งมอบบริการจัดการระบบให้กับประชาชน โดยจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการร่างหลักเกณฑ์ ระเบียบ และเก็บเงินค่าใช้น้ำเพื่อนำเงินดังกล่าวมาใช้ในการบริหารจัดการระบบและเป็นค่าใช้จ่ายส่วนกลางของกลุ่มผู้ใช้น้ำ

3.4.8 การพัฒนาระบบการออกใบอนุญาตสำหรับประกอบกิจการพลังงานทดแทนและสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉพาะ ที่บูรณาการข้อมูลการใช้งานเชื้อเพลิงฟอสซิลในทุกภาคส่วน โดยวิเคราะห์ถึงการใช้งานเชื้อเพลิงในพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณการเกิดค่ามลพิษในอากาศ PM 2.5 ที่สูงขึ้น และหาแนวทางการลดปริมาณการใช้พลังงานฟอสซิล เพื่อป้องกันปัญหาทางด้านสุขภาพต่อระบบทางเดินหายใจของกับประชาชนที่เกิดจาก PM 2.5 โดยการสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิง และการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าในภาคครัวเรือน

แนวทางการดำเนินการ (1) สนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนโดยอุดหนุนราคาพลังงานทดแทนที่ถูกกว่าพลังงานฟอสซิลให้จูงใจกับผู้ใช้งาน (2) อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงอันตรายจาก มลภาวะ PM2.5 (3) สนับสนุนการเป็น One Stop Service ในการออกใบอนุญาตในส่วน of สถานีอัดประจุไฟฟ้า เพื่อส่งเสริมให้เอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการขยายตัวของยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศ (4) พัฒนารูปแบบพลังงานทดแทน โดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการผลิต เช่น น้ำมันปาล์ม พลังงานโซลาร์เซลล์ กังหันลมพลังงานชีวมวล ฯลฯ โดยต้องส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการใช้พลังงานทดแทนเป็นเชื้อเพลิงหลักในอนาคตต่อไป

3.4.9 ธุรกิจเดินน้ำอย่างยั่งยืนด้วยคุณค่ามาตรฐานแรงงานไทยและความรับผิดชอบต่อสังคมด้านแรงงาน
เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน การปฏิบัติต่อคนในชุมชนให้มีความเท่าเทียมในการทำงาน ได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะคนในสถานะแรงงานที่ได้รับการจ้างงาน หรือตัวผู้ประกอบการทุกประเภทกิจการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ที่ตั้งอยู่ในชุมชน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวปฏิบัติและสร้างกฎกติกาในเรื่องมาตรฐานแรงงาน เพื่อให้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเสมอภาคทั้งในด้านรายได้ที่มาจากค่าจ้างค่าตอบแทนที่เป็นธรรม มีความปลอดภัยในการทำงาน มีแรงงานสัมพันธ์ที่ดี และสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน การมีมาตรฐานแรงงาน เป็นเครื่องมือให้ผู้ประกอบการการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน โดยยึดหลักการบริหารจัดการแรงงานที่ปฏิบัติตามกฎหมาย การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม เคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ยอมรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งมีข้อกำหนดระบบการจัดการเพื่อประกันคุณภาพการปฏิบัติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ส่งผลให้ผู้ประกอบการจะได้รับการเพิ่มโอกาสการค้า การลงทุน และการแข่งขันทางการค้าได้รับการยอมรับจากประเทศคู่ค้ามีภาพลักษณ์ที่ดี มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน ส่วนลูกจ้างจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน มีรายได้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพ มีศักยภาพในการทำงาน มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความปลอดภัยในการทำงาน

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดมาตรฐานแรงงานที่ชัดเจนและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิแรงงานอย่างเข้มข้นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ภายใต้กฎหมายมาตรฐานแรงงาน (Labour Standards Act) กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำ (Minimum Wages Act) กฎหมายความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในงานอุตสาหกรรม (Industrial Safety and Health Act) กฎหมายระบบประกัน

อุบัติเหตุในการทำงาน (Workers' Accident Compensation Insurance Act) และกฎหมายประกันการจ้างงาน (Employment Security Act) ทำให้แรงงานทั้งในประเทศและจากต่างประเทศไม่มีความเหลื่อมล้ำกัน

แนวทางการดำเนินการ ขับเคลื่อนด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านมาตรฐานแรงงานไทย เชิญชวนให้ผู้ประกอบการไทยปฏิบัติเพื่อสร้างโอกาสให้แรงงานเข้าถึงหลักประกันที่ดีมีโอกาสในการทำงานที่มีคุณค่า (Decent Work) ได้รับการคุ้มครองสิทธิแรงงานพื้นฐานตามกฎหมาย มีสภาพการจ้างที่เป็นธรรม มีสภาพแวดล้อม และสภาพการทำงานที่ปลอดภัย มีแรงงานสัมพันธ์ที่ดี ได้รับสวัสดิการแรงงานที่เหมาะสมและพัฒนาศักยภาพแรงงาน ได้มาตรฐานสากล ในขณะที่เดียวกันผู้ประกอบการได้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนให้สถานประกอบการเข้าสู่ระบบมาตรฐานแรงงานไทย โดยกำหนดเป้าประสงค์ 2 ประการ คือ (1) แรงงานมีผลิตภาพ มีสมรรถนะได้มาตรฐาน มีทักษะฝีมือสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และ (2) สถานประกอบการมีความพร้อมด้านแรงงานในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

3.4.10 การช่วยเหลือให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีกองทุนยุติธรรมเป็นกลไกสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ โดยเป็นการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีมากที่สุด รองลงมาเป็นการขอลดหย่อนค่าธรรมเนียมหรือจำเลย การสนับสนุนในการให้ความรู้ทางกฎหมาย และการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามลำดับ

แนวทางการดำเนินการ เพิ่มประสิทธิภาพ (1) กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริง พยานเอกสาร หลักฐานประกอบการพิจารณา รวมถึงพิจารณาเงื่อนไข ข้อจำกัดการอนุมัติให้ความช่วยเหลือของแต่ละพื้นที่เพิ่มเติม (2) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมในกลุ่มประชาชน (3) พัฒนาช่องทางและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกองทุนยุติธรรมให้ครอบคลุมและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ด้วยการพัฒนา Mobile Application เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกองทุนยุติธรรมได้ง่ายและทั่วถึงมากขึ้น การพัฒนาระบบ Digital Exchange Center ที่แข็งแกร่ง และการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Big Data โดยกองทุนยุติธรรมจะต้องขยายขอบเขตการทำงาน เช่น หากที่ปรึกษานักกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน เพื่อมาช่วยเหลือหรือช่วยไกล่เกลี่ยก่อนที่คดีความจะขยายออกไป แนวทางเหล่านี้จะช่วยลดจำนวนคดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แล้วก็ช่วยลดภาวะความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องเป็นคดีความในอนาคตด้วย

ปลายน้ำ

3.4.11 การพัฒนาสินค้าและบริการ และช่องทางการตลาดชุมชน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
สถานการณ์โควิด - 19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่ชะลอตัวทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทำให้บริบทการดำเนินงานด้านธุรกิจสินค้าและบริการไม่เหมือนเดิม ผู้ประกอบการรวมถึงชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับตัว ปรับวิธีในการดำเนินธุรกิจสินค้าและบริการใหม่ภายใต้สภาวะการแข่งขันสูง โดยเป็นรูปแบบการให้บริการที่คำนึงถึงความปลอดภัยจากโควิด-19 เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคทุกระดับ และบูรณาการความร่วมมือด้านช่องทางทำการตลาดร่วมกับพันธมิตรทุกระดับอย่างครบวงจร ซึ่งอาจจะไม่เฉพาะแต่ผู้ประกอบการในห่วงโซ่การท่องเที่ยว แต่รวมถึงผู้ประกอบการอื่น เช่น โรงพยาบาลรัฐ-เอกชน/อนามัยชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวท่ามกลางการเผชิญสถานการณ์โควิด-19 ตั้งแต่การออกแบบแพ็คเกจท่องเที่ยวที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ การปรับผลิตภัณฑ์และบริการให้สามารถตอบโจทย์ผู้ใช้บริการและกลุ่มเป้าหมาย โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

ที่เหมาะสมในทิศทางกระแสเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวหรือการค้าผ่านทางออนไลน์ สื่อสังคมโซเชียลมีเดียมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดรายได้ การขยายตลาดออนไลน์ให้ทั่วโลกรับรู้และเพิ่มช่องทางการซื้อขายบนตลาดออนไลน์

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ได้ทำการศึกษาประเทศชั้นนำพบว่า ประเทศจีนได้พัฒนา Taobao Village แนวทางกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Inclusive growth) หมู่บ้านหนึ่งพัฒนาเศรษฐกิจสู่ดิจิทัล โดยทำการค้า E-Commerce อย่างเป็นระบบ ลดความเหลื่อมล้ำในชนบท นำสินค้าท้องถิ่นไปขายตลอดจนบริษัท อาลีบาบา มีการพัฒนาระบบการค้าออนไลน์ขนาดใหญ่ของโลกที่มีความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดอย่างมากและประเทศญี่ปุ่น ได้มีการพัฒนาตลาดที่แชร์ประสบการณ์สินค้าและข้อมูลที่สามารถสัมผัสสินค้านำร้านได้ผ่านทาง Omni-Channel

แนวทางการดำเนินการ (1) พัฒนาสินค้าและบริการเชิงอัตลักษณ์ชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชน (2) พัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพชุมชน สู่ตลาดการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของไทย ก้าวไปสู่การเป็น Market E-Commerce (3) พัฒนาคอนรู้นใหม่ช่วยสร้างนวัตกรรมสินค้าสุขภาพเชิงมูลค่า ออกแบบ/ผลิต/จัดส่งตลาด E-Commerce หรือ Omni-Channel ทั่วโลก (4) พัฒนา ออกแบบ Content Marketing Real line สินค้าและบริการของชุมชนที่น่าสนใจและดึงดูดความสนใจของผู้ใช้บริการ ทั้งการผลิต (สินค้าภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม/สินค้าสุขภาพ/ท่องเที่ยววิถีไทย/วิถีเกษตร ระบบนิเวศใหม่) เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ ทั่วโลก E-Commerce/สร้างประสบการณ์ Omni- 26 Channel Live Streaming Youtube ขายทางระบบอื่นเพิ่มเติม และมีการประเมินผล (5) แลกเปลี่ยน เรียนรู้และเปิดมุมมองคนเก่งจากทั่วโลกเพื่อสร้างนวัตกรรมอยู่เสมอ และ (6) ร่วมมือกับภาคธุรกิจที่ส่งออกหรือผลิตสินค้าที่โดดเด่นผ่านตลาด E-Commerce/ Omni-Channel

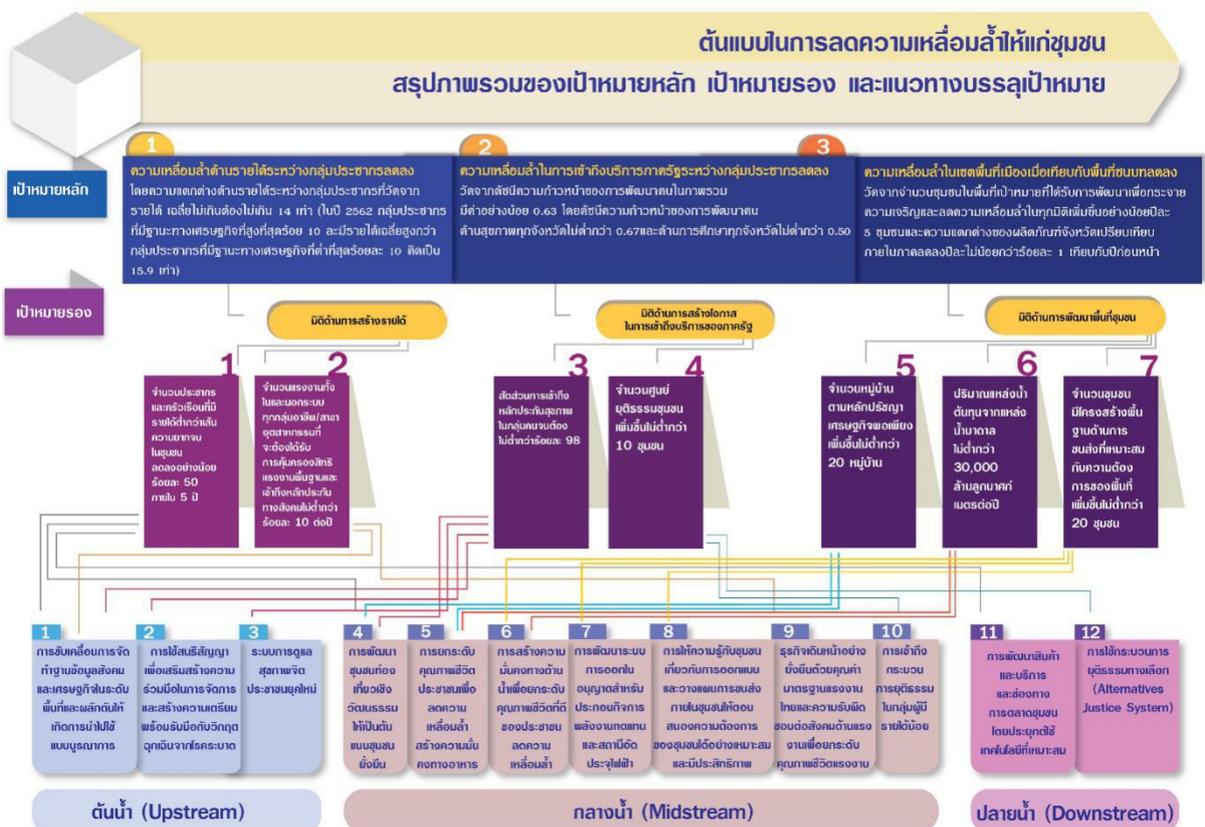
3.4.12 การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives Justice System) เป็นแนวคิดและมาตรการในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชน ชุมชน มีบทบาท และส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางหลักเกณฑ์กลไกวิธีการและร่วมปฏิบัติงาน ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนการกระทำผิดกฎหมายระดับที่ไม่ซับซ้อนรุนแรง การเยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยการดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลักหรือส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมหลัก

แนวทางการดำเนินการ การดำเนินการโครงการรองรับการขับเคลื่อนยุติธรรมชุมชนตาม ยุทธศาสตร์ประเทศในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) แก่ประชาชน โดยการพัฒนาแนวคิด “ยุติธรรมชุมชน (Community Justice)” ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมด้วยการสร้าง “เครือข่ายยุติธรรมชุมชน” และการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบลขึ้น เพื่อช่วยเหลือประชาชนในทางกฎหมายกระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท และช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันของประชาชนในชุมชน โดยร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมด้วยการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบด้วยกัน "เครือข่ายยุติธรรมชุมชน" ส่งเสริมให้เครือข่าย มีความเข้มแข็งสามารถจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนของตนเองขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมยุติธรรมทางเลือก

3.5 สรุปภาพรวมของเป้าหมายหลัก เป้าหมายรอง และแนวทางบรรลุเป้าหมาย (Chapter Summary)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากวิกฤตโควิด-19 ภาครัฐควรเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสด้วยการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กำหนดเป้าหมายและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ และทุกพื้นที่ เชื่อมโยงการทำงานแบบบูรณาการมีเอกภาพเป็นห่วงโซ่การพัฒนา ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาและผลักดันต้นแบบลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน เพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และการสร้างสภาพแวดล้อมและการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐแบบบูรณาการ เชื่อมโยงแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 ที่มี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากไปยังระดับท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยทุกคนในทุกภาคส่วน มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีอาชีพการงานและรายได้ที่เพียงพอ ได้รับโอกาสและความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ โดยกำหนดเป้าหมายหลักใน 3 มิติ คือ ความเหลื่อมล้ำ ด้านรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรลดลง ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากรลดลง และความเหลื่อมล้ำในเขตพื้นที่เมืองเมื่อเทียบกับพื้นที่ชนบทลดลง และเป้าหมายรอง 7 มิติ โดยมีแนวทางการบรรลุเป้าหมายรองและความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ (Value Chain) ตั้งแต่ต้นน้ำ (Upstream) กลางน้ำ (Midstream) และปลายน้ำ (Downstream) ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายต่าง ๆ ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายหลัก เป้าหมายรอง และแนวทางบรรลุเป้าหมาย

4. การนำแนวทางบรรลุปเป้าหมายสู่การปฏิบัติ

4.1 การนำแนวทางบรรลุปเป้าหมายไปปฏิบัติ หน่วยงานรับผิดชอบ เจ้าภาพหลักและรองในการขับเคลื่อน

ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาค้นคว้าเห็นควรดำเนินการนำแนวทางบรรลุปเป้าหมายสู่การปฏิบัติ ดังนี้

4.1.1 ให้สำนักงาน ป.ย.ป. เป็นหน่วยงานตั้งต้นในการขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการจัดทำห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) มาใช้ในการสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นของการบูรณาการระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการออกแบบและขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำด้วยการทดลองปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

4.1.2 เพื่อให้ผู้บริหารระดับนโยบายตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชน รวมถึงเข้าใจถึงความจำเป็นที่ควรต้องพัฒนารูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำแบบมุ่งเป้าที่รัฐบาลดำเนินการอยู่ในปัจจุบันให้มีการบูรณาการอย่างแท้จริงไปพร้อมกับการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ สำนักงาน ป.ย.ป. จะจัดทำสรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาต้นแบบดังกล่าวเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเห็นชอบให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาต่อไป หรืออาจขับเคลื่อนโดยการหารือกับ สศช. เพื่อให้ สศช. ในฐานะฝ่ายเลขานุการฯ คณะกรรมการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาสั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการต่อไป

4.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลที่ได้จากการทำห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐมาใช้ประกอบการขับเคลื่อนแนวทางบรรลุปเป้าหมายไปปฏิบัติ โดยแบ่งการดำเนินงานตามกรอบระยะเวลากิจกรรม/โครงการภายใน 5 ปี ตาม Roadmap ที่กำหนดไว้ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เร่งด่วน ภายใน 1 ปี ระยะที่ 2 ภายใน 2-3 ปี และระยะที่ 3 ภายใน 4-5 ปี

4.1.4 เพื่อให้การดำเนินการสามารถขยายผลและนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ในระยาว สำนักงาน ป.ย.ป. หรือ สศช. ควรต้องมีการขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการอย่างใกล้ชิด รวมถึงต้องถอดบทเรียนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการปรับปรุงต้นแบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

ทั้งนี้ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิด “ต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน” ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาค้นคว้าได้จัดทำแผนปฏิบัติการที่เป็นการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นแผนเดียว โดยมีกิจกรรมที่เป็นทั้งภารกิจเชิงพัฒนา (Development-based Actions) และภารกิจที่เป็นนวัตกรรม (Innovation-based Actions) แบ่งเป็น 3 ระยะ โดยระยะแรก (ปีที่ 0-1) จะเป็นกิจกรรมที่เป็นการวางรากฐานในทำต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำ อาทิ การจัดทำฐานข้อมูล การพัฒนามาตรฐาน องค์ความรู้ และการให้บริการในด้านต่าง ๆ ระยะที่สอง (ปีที่ 2-3) จะเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนและพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน อาทิ การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งน้ำบาดาล การยกระดับมาตรฐานแรงงาน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และระยะที่สาม (ปีที่ 4-5) ที่เป็นการต่อยอด เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้ครอบคลุม อาทิ การพัฒนา

สินค้าและช่องทางการตลาดชุมชน การพัฒนามาตรฐาน ระบบการทำงานของรัฐบาล รวมถึงระบบยุติธรรมชุมชน โดยมีหน่วยงานหลักและหน่วยงานรองที่ต้องรับผิดชอบในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน สรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน

แผนการปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการขับเคลื่อนให้เกิด “ต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน”					
Development Based		Development Based		Development Based	
ปรับปรุงฐานข้อมูลธุรกิจเพื่อมาตรฐานแรงงานไทย	หลัก: รง. รอง: ธุรกิจชุมชน สปก. อก.	พัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นต้นแบบชุมชนยั่งยืน	หลัก: กก. วธ. อพท. รอง: มท	พัฒนาสินค้าและบริการ และช่องทางการตลาดชุมชน	หลัก: กก. พณ. รอง: มท. วธ.
ให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับการออกแบบและวางแผนการขนส่งภายในชุมชน	หลัก: ขบ. รอง: อปท.	พัฒนาน้ำบาดาลขึ้นมาเป็นแหล่งน้ำต้นทุนในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร	หลัก: สทช. รอง: ทบ. อปท.	ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยอาศัย พรบ. โกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562	หลัก: ยธ. รอง: มท. กท. สตช. สนง.ศาล อสส.
พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพจิตคนไทย	หลัก: สธ รอง: มท ศธ ดส	ยกระดับธุรกิจชุมชน คัดเลือกเป็นต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติการใช้แรงงานที่ดี	หลัก: รง. สปก. ธุรกิจ รอง: อก. มท.	ต่อ ยอดให้ครอบคลุม ปีที่ 4-5 (ปลายน้ำ)	
วางพื้นฐาน ปีที่ 0-1 (ต้นน้ำ)		พัฒนาแหล่งน้ำชุมชนให้เป็นแหล่งอาหารสำหรับชุมชน	หลัก กษ. (ประมง) รอง กษ. ปศุสัตว์ พณ. มท. (พช.)	Innovation Based	
Innovation Based		พัฒนานคนและพื้นที่ ปีที่ 2-3 (กลางน้ำ)		Thailand Labour Standard for Safety Thailand	
จัดทำฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เกษตร อุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ และออกแบบการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ	หลัก: สศช. ปยป. รอง: มท. พม. กษ. อก. ศธ. อว. สธ.	Innovation Based		พัฒนากระบวนการออกใบอนุญาตสำหรับประกอบกิจการพลังงานทดแทนและสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉพาะ	
ใช้สนธิสัญญาเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการและสร้างความเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตฉุกเฉินจากโรคระบาด	หลัก: กต. รอง: สธ.	สร้าง Application TLS Go Pro เพื่อขยายความรู้ด้านมาตรฐานแรงงานไทย ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านแรงงาน	หลัก: รง. รอง: ธุรกิจชุมชน มท. อก.	จัดให้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
ขับเคลื่อนระบบสาธารณสุขโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	หลัก: สธ รอง: ดส มท ศธ	พัฒนา Mobile applications รองรับบริการขอรับความช่วยเหลือ การปล่อยตัวชั่วคราว การชำระค่าธรรมเนียมในชั้นศาล	หลัก: ยธ รอง: มท. พม.	หลัก: ยธ. กค. รอง: มท. พม. อสส.	

4.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำแนวทางบรรลุเป้าหมายเป็นอย่างไร

4.2.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและสามารถมองภาพองค์รวมของปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย เนื่องจากในการจะลดความเหลื่อมล้ำจำเป็นจะต้องเป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ไม่ใช่ต่างหน่วยงานต่างแก้ไขเฉพาะภารกิจที่รับผิดชอบ เพื่อให้สามารถออกแบบนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาให้สัมฤทธิ์ผลได้ตามที่ตั้งใจทั้งระดับบุคคลและชุมชน

4.2.2 การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน มีความสำคัญอย่างมากต่อการขับเคลื่อนการทำงาน ภาครัฐจะมีบทบาทหลักในการวางแผนและดำเนินการขับเคลื่อนงาน ภาคเอกชนจะเป็นผู้สนับสนุน ช่วยเหลือให้การดำเนินงาน อาทิ ด้านการสร้างรายได้ และการพัฒนาเชิงพื้นที่ เป็นต้น และประชาชนจะต้องเต็มใจ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนดีขึ้น

4.2.3 ต้องมีฐานข้อมูลที่ครบถ้วน เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน โดยมีข้อมูลเชิงเศรษฐกิจและสังคมรายบุคคล คราวเรือน ชุมชน และข้อมูลเชิงพื้นที่ ทั้งข้อมูลเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม วัฒนธรรม และสภาพสังคม เพื่อจะนำมาวิเคราะห์และวางแผนหาแนวทางลดความเหลื่อมล้ำได้ตลอด Value Chain อย่างยั่งยืน

4.2.4 ได้รับความสรรทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณและบุคลากรที่มีความสามารถ

4.3 ความท้าทายในการนำแนวทางบรรลุเป้าหมายไปปฏิบัติ ความเสี่ยง และแนวทางในการบริหารความเสี่ยง

4.3.1 การบูรณาการการดำเนินการของภาคส่วนต่าง ๆ นับเป็นประเด็นที่มีความท้าทายที่สุดในการทำต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชนที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินการของหน่วยงานเกี่ยวข้องยังเป็นการทำงานแบบ Silo เน้นภารกิจเฉพาะที่ตนเองเกี่ยวข้อง การจะปรับกรอบความคิดให้หน่วยงานราชการให้เข้าใจการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ต้องอาศัยกระบวนการในการสร้างแรงจูงใจและระยะเวลาค่อนข้างนาน

ความเสี่ยง การที่หน่วยงานผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจเป้าหมายและภาพรวมของแผนการดำเนินการ ทำให้การนำแนวทางการดำเนินงานไปปฏิบัติอาจไม่ได้รับผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่คุ้มค่าขาดประสิทธิภาพทั้งในแง่การบริหารบุคลากรและงบประมาณ และอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของชุมชนในการดำเนินการในระยะยาว

แนวทางการบริหารความเสี่ยง ผู้ขับเคลื่อนนโยบายต้องกำหนดให้มีการนำกลไกที่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันวางแผนและกำหนดแนวทางตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อให้เข้าใจถึงเจตนาธรรมและหลักการของการดำเนินการอย่างแท้จริง มีการตรวจสอบความเข้าใจและแนวทางการปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอในระยะแรกของการดำเนินการ เพื่อนำไปปรับแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อไป รวมถึงต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องเป็นตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่มีน้ำหนักค่อนข้างมากทั้งในระดับหน่วยงานและบุคคล

4.3.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การปรับเปลี่ยนความเข้าใจและพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างนาน และต้องกระทำอย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้ความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ลดลง โดยเฉพาะพฤติกรรมของกลุ่มคนยากจนที่ต้องปรับทัศนคติ รูปแบบการใช้จ่ายเงิน และการใช้ชีวิต พัฒนาทักษะการสร้างรายได้ ซึ่งต้องอาศัยความตั้งใจ มุ่งมั่นในระยะยาวจึงจะสามารถหลุดพ้นจากความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง

ความเสี่ยง การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนจะส่งผลให้การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่สามารถบรรลุผลได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้เกิดการสูญเปล่าของทรัพยากรส่วนรวมของประเทศ

แนวทางการบริหารความเสี่ยง ในการคัดเลือกบุคคลและชุมชนเป้าหมายเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบควรต้องมีการสอบถามความสมัครใจและความมุ่งมั่นของกลุ่มเป้าหมายในการปฏิบัติตามแผนที่ภาครัฐออกแบบไว้ และต้องมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามเป็นระยะ

4.3.3 การกำหนดฐานข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงาน การเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงเป้า และเป็นปัจจุบันเพื่อสามารถนำมาพิจารณาใช้ในการกำหนดนโยบายได้อย่างเหมาะสมเป็นความท้าทายที่หากสามารถบริหารจัดการได้ก็จะทำให้การแก้ไขปัญหาและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อมูลเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างตรงจุด

ดังนั้น หากข้อมูลที่น่ามาใช้ขาดความถูกต้องแม่นยำ รอบคอบ ขาดพลวัต ไม่เป็นปัจจุบัน ก็จะส่งผลต่อการออกแบบนโยบาย และทำให้การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย

ความเสี่ยง ฐานข้อมูลนี้จะมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพ/ความสำเร็จของการกำหนดนโยบาย ดังนั้น วิธีการจัดทำข้อมูลจึงต้องมุ่งเน้นสร้างฐานข้อมูลที่ทันสมัยและเหมาะสมกับเป้าหมายการใช้งาน ซึ่งสามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการจัดเก็บและปรับปรุงข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน (Real Time) อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงประเด็นความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) เป็นสำคัญ เนื่องจากจะส่งผลต่อความปลอดภัยของประเทศ และความเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว

แนวทางการบริหารความเสี่ยง ควรมีการศึกษาอย่างถี่ถ้วนและกำหนดร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มแรกว่ามีข้อมูลใดบ้างที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ และควรตกลงที่จะใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน รวมทั้งควรทำความเข้าใจกับหน่วยงานที่เป็นผู้จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของข้อมูล วิธีการ รวมถึงกำหนดให้มีการจัดทำระบบความปลอดภัยของการจัดเก็บข้อมูล ระดับชั้นการเผยแพร่ข้อมูล รวมทั้งการตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

4.3.4 ข้อจำกัดด้านงบประมาณของภาครัฐ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งหากภาครัฐไม่สามารถควบคุมและแก้ไขสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตจะมีภาระจากมาตรการเยียวยาและจัดการสวัสดิการสูง แต่ความสามารถในการจัดเก็บรายได้ต่ำจนส่งผลกระทบต่อฐานะการคลังของประเทศอ่อนแอลงอย่างมาก ดังนั้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญลำดับแรกกับการเร่งควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาด โดยมีการบริหารจัดการที่เป็นธรรม เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการบริการทางสาธารณสุขควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการฟื้นตัวและสามารถเดินหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ หากสามารถบริหารจัดการในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบมาตรการเยียวยาและสวัสดิการที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสามารถออกแบบมาตรการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังโควิดที่เป็นมาตรการที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนในวงกว้างอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงการแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนและทั่วถึง มิใช่เน้นเรื่องอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจในระยะสั้นเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ดี ในขณะที่หลายประเทศในภูมิภาคยังไม่สามารถเปิดประเทศได้ หากรัฐบาลสามารถควบคุมการระบาดได้ในอนาคตอันใกล้ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบูรณาการในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านงบประมาณ และทรัพยากร อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องภายใต้เป้าประสงค์เดียวกันได้สำเร็จ ก็จะสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในประเทศ และยังเป็นปัจจัยบวกที่เอื้อต่อบรรยากาศการลงทุนและท่องเที่ยวจากทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนยังทำให้สามารถสร้างรายได้ และยังเป็นโอกาสในการดึงดูดแหล่งทุน ทรัพยากรและการพัฒนาจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้าสู่ชุมชนได้อย่างก้าวกระโดดด้วยเช่นกัน

ความเสี่ยง หากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้ทันการฟื้นตัวจากโรคระบาดของประเทศอื่น ๆ ก็อาจทำให้ไทยถูกทิ้งไว้เบื้องหลังในบริบทโลก เสี่ยงต่อการเกิดสถานะเศรษฐกิจถดถอยเรื้อรัง ความเสี่ยงที่ฐานะการคลังอ่อนแอจนกระทบขีดความสามารถในการแข่งขัน ความเข้มแข็งของของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขที่จะต้องมุ่งเน้นแก้ปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นหลัก แม้จะมีผู้ป่วยโรคอื่น ๆ มีความเร่งด่วนที่จะต้องเข้ารับการรักษา

แนวทางการบริหารความเสี่ยง ภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมจะต้องร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการระยะสั้น กลาง และยาวภายใต้วาระแห่งชาติเพื่อแก้ปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 รวมถึงแนวทางรับมือ/บริหารความเสี่ยงจากปัจจัยทั้งภายใน (อาทิ ปัญหาการเมืองภายใน ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคในทางเศรษฐกิจ) และภายนอกประเทศ (อาทิ การขาดมาตรการและความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะจากแรงงานข้ามชาติ การใช้วัคซีนเป็นเครื่องมือ/อำนาจต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศซึ่งอาจนำไปสู่การตกอยู่ในสภาพบังคับในการเลือกข้างจากการแข่งขันการสร้างอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ) โดยอาจเลือกภาคส่วนหรือพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งจากการฟื้นตัวจากวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 ให้เป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเติบโต/ฟื้นฟูเศรษฐกิจไปพลางก่อนและใช้เป็นต้นแบบไปสู่พื้นที่อื่นต่อไป

4.3.5 การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการและทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล หรือกลุ่มคนเปราะบาง อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา คนยากจน คนพิการ ซึ่งหากสามารถบริหารจัดการระบบในการรวบรวม และแปลงข้อมูลองค์ความรู้ของประเทศทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่นให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่ายและสะดวก ก็จะช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร และมีทักษะในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และลดความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้มากยิ่งขึ้น

ความเสี่ยง โดยที่ประชากรจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึง หรือยังไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอเกี่ยวกับระบบดิจิทัล โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา คนยากจน อีกทั้งหากไม่มีโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลที่เพียงพอให้ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวก ทัวถถึง (รวมถึงประเด็นเรื่องค่าใช้จ่าย และอุปกรณ์เพื่อรองรับและใช้เข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล) การให้บริการภาครัฐผ่านดิจิทัลก็อาจยิ่งกลายเป็นการเพิ่มช่องว่างให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มที่เข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลกับกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ แม้ในปัจจุบัน สัดส่วนการมีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (Digital Literacy) ของประชากรไทย โดยเฉพาะวัยทำงานและเยาวชน ค่อนข้างสูง แต่อาจมีความเสี่ยงจากการใช้ทักษะเหล่านี้ไปในทางที่ไม่สร้างสรรค์จากการรับข้อมูลด้านเดียว หรือถูกบิดเบือน และนำไปใช้ตัวอย่างรวดเร็ว แต่ขาดการถ่วงรองความถูกต้อง

แนวทางการบริหารความเสี่ยง จำเป็นต้องเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องดิจิทัลอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และในระหว่างนั้น ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าการให้บริการของภาครัฐด้านใดบ้าง ที่ควรนำระบบดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ไปพร้อมกับการสร้างโอกาสและความทั่วถึงให้สามารถ เข้าถึงหรือมีอุปกรณ์รองรับและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งพิจารณาด้วยว่ามีการบริการด้านใดบ้างที่ยังต้องคง การบริการในรูปแบบเดิมควบคู่กัน แต่พัฒนาให้สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและทั่วถึงมากยิ่งขึ้นเพื่อให้กลุ่มด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงได้ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเยาวชนและวัยทำงานที่มีทักษะด้านดิจิทัล กับวัยสูงอายุ เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะการใช้สื่อดิจิทัลและชนบประเพณี/แนวทางการสร้างความสมานฉันท์กลมเกลียว ในชุมชนระหว่างกัน โดยต้องมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งสะท้อนให้เห็นว่าได้มีการรับฟัง และนำ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ไปปรับปรุงใช้หรือปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่าง แท้จริงต่อไป

4.4 สรุป (Chapter Summary)

การนำแนวทางต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชนไปปฏิบัติ เริ่มจากสำนักงาน ป.ย.ป. ขับเคลื่อน ต้นแบบผ่านกระบวนการจัดทำห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ โดยบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อให้ได้ต้นแบบที่เหมาะสมนำเสนอต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีสั่งการให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยมีกลไกในการติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด รวมถึงต้องถอดบทเรียน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงต้นแบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนให้เกิด “ต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน” ที่เป็นการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นแผนเดียว ที่ประกอบด้วย กิจกรรมที่เป็นทั้งภารกิจเชิงพัฒนา และภารกิจที่เป็นนวัตกรรม โดยแบ่งตามระยะเวลาการดำเนินการออกเป็น 3 ช่วง

ทั้งนี้ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการนำต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำไปสู่การปฏิบัตินั้น ผู้เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสามารถมองภาพองค์รวมของปัญหาพร้อมกันเพื่อออกแบบนโยบายร่วมกัน ที่จะแก้ไขปัญหาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยจะต้องมีฐานข้อมูลของชุมชนที่ครบถ้วนเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน และได้รับจัดสรรทรัพยากรอย่างพอเพียง อย่างไรก็ตาม เพื่อรับมือกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นโดยเฉพาะการบูรณาการ ของภาคส่วนต่าง ๆ ต้องมีการปรับกรอบแนวคิดและสร้างแรงจูงใจให้มีเป้าหมายร่วมกันทำงานเชิงยุทธศาสตร์ และมีกลไกเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันวางแผนและกำหนดแนวทางตั้งแต่เริ่มต้นโดยใช้ฐานข้อมูล เดียวกัน ร่วมกันกำหนดเป็นตัวชี้วัดร่วม เพื่อการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ พร้อมกับการกระจาย โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้ทั่วถึงเพื่อคนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ และที่สำคัญในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 ภาครัฐจะต้องเร่งควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดโดยการบริหารจัดการทรัพยากรทางด้านสาธารณสุข อย่างเป็นธรรม รวมถึงถึงทุกภาคส่วนร่วมกันจัดทำแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจจากวิกฤตที่เกิดขึ้นโดยเริ่มจากภาคส่วน ที่มีความเข้มแข็งก่อนขยายไปยังภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบและพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

5. สรุปในภาพรวม

5.1 สรุปในภาพรวม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ ในประเทศไทยถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน และเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้และความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน แบ่งได้เป็น 8 มิติ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา ด้านบริการสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม ด้านที่ดิน การเข้าถึงแหล่งทุน โครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมารัฐบาลมีการดำเนินการสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ที่สำคัญในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัญหาความเหลื่อมล้ำยังไม่มีแนวโน้มที่จะดีขึ้น ไม่เหมาะสมกับบริบทของประเทศและไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Megatrends) ตลอดจนผลกระทบและความปกติใหม่ (New Normal) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อสถานะของการพัฒนาประเทศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากวิกฤตโควิด-19 จากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการว่างงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ได้รับผลกระทบกลับถิ่น ทำให้เราต้องร่วมกันสร้าง “สังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาค” โดยเปลี่ยนวิกฤตจากการที่แรงงานมีทักษะตกงานและเคลื่อนย้ายกลับถิ่นให้เป็นโอกาสในการกระจายความความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจออกไปตามชุมชนต่าง ๆ ไม่ให้กระจุกตัวอยู่เพียงในเขตเมือง ผ่านการพัฒนาคนในช่วงวัยต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ไปพร้อมกับการนำข้อมูลและเทคโนโลยีมาใช้ในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีศักยภาพสูง สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ เพิ่มการสร้างพื้นที่และเมืองหลักของภูมิภาคที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยและน่าอยู่ โดยการบูรณาการร่วมกันภาคส่วนต่าง ๆ และการพัฒนาคนทุกช่วงวัยเพื่อลดความยากจนข้ามรุ่น และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำจากรากเหง้าของปัญหา และปรับโครงสร้างของประเทศไทยให้สามารถพลิกฟื้นและพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจสร้างคุณค่าสังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด โดยกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งในระดับบุคคลและพื้นที่ โดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญที่ต้องบรรลุให้ได้ภายใน 5 ปีข้างหน้า คือ (1) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรลดลง (2) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร (3) ความเหลื่อมล้ำในเขตพื้นที่เมืองเมื่อเทียบกับพื้นที่ชนบทลดลง และกำหนดเป้าหมายรองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำให้กับชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติด้านการสร้างรายได้ มิติด้านการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และมิติด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชน ภายใต้ข้อเสนอเชิงนโยบาย และ “ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน”

ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาค้นคว้าได้สรุปกรอบแนวคิดการบริหารจัดการตนเอง พึ่งพาตนเองของชุมชนต้นแบบ ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็งที่จะเป็นแนวทางในการ แก้ไขปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำภายในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ความต้องการ และข้อจำกัดในแต่ละบริบท ของชุมชน และความเป็นไปได้ในการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐและเครือข่ายพัฒนาให้เป็น “ต้นแบบในการ ลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน” เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายให้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาลดความเหลื่อมล้ำ แบบบูรณาการทั้งในระดับบุคคลและระดับพื้นที่ในอนาคต ดังปรากฏในแผนภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ต้นแบบในการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชน

ต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชนจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ชุมชนโดยมีชุมชนเป็นเป้าหมาย ศูนย์กลาง ซึ่งการที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้จะเกิดจากความเข้มแข็งของคนในชุมชนที่จะต้องระเบิดจากการพัฒนา จัดการตนเองพึ่งพากัน ในมิติต่าง ๆ ตามวงรอบที่สอง คือ จะต้องสามารถเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร มีการมีส่วนร่วม การกำหนดกติกา สร้างอาชีพ สร้างรายได้ พัฒนาขีดความสามารถและทักษะ ทั้งนี้ ภาครัฐจะต้อง เป็นกลไกสำคัญ ในการพัฒนาความเข้มแข็งของคนในชุมชนผ่านมิติต่าง ๆ ในวงรอบที่สาม อาทิ การพัฒนา ระบบสาธารณสุขมูลฐาน การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุมทั่วถึง การส่งเสริมยกระดับ คุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจสร้างอาชีพสร้างรายได้ การสนับสนุนด้านลดหย่อนภาษีหรือกฎหมาย ที่เอื้อให้เติบโต การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การสร้างความสงบสุขมั่นคงให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน และที่สำคัญคือจะต้องบูรณาการความร่วมมือในการทำงานทุกภาคส่วน

นอกจากนี้ เพื่อให้การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ผู้จัดทำรายงานผลการศึกษาดังกล่าวเห็นควรให้มีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Advocacy) ดังนี้

(1) การผลักดันให้การลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนเป็นประเด็นแห่งชาติ รัฐบาลควรกำหนดเป็นระเบียบแนวปฏิบัติให้กระทรวงมหาดไทยและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำต้นแบบไปเป็นแนวทางปฏิบัติของท้องถิ่น และให้มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม

(2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันเป็นแผนบูรณาการอย่างชัดเจน และให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยยึดจากเป้าหมายของแผนบูรณาการ

(3) การพัฒนาความร่วมมือและสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนระดับฐานรากที่ยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การสร้างความเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนใกล้เคียงในจังหวัดและภูมิภาค ให้เป็นเครือข่ายการทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนเสริมสร้างการทำงานแบบบูรณาการและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในระแวกใกล้เคียง

(4) การส่งเสริมให้มีภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การส่งเสริมบริษัทพัฒนาเมืองในระยะดีรองลงมา รวมถึงการรวมกลุ่มจัดตั้งในรูปแบบสมาคม ชมรม กลุ่มทางสังคมและเศรษฐกิจ หรือพัฒนา กลุ่มที่มีอยู่ให้ศักยภาพให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

(5) การทำให้กลไกทางเศรษฐกิจเอื้อต่อการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม เช่น ลดการผูกขาดของกลุ่มธุรกิจ ทุนใหญ่โดยการบังคับใช้กฎหมายแข่งขันทางการค้าอย่างจริงจัง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะขนาดเล็กลกลางและขนาดกลางสามารถแข่งขันได้บนความเท่าเทียม รวมทั้งส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินพร้อมไปกับการสร้างกลไกจัดการความเสี่ยงเพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการรายเล็กและกลางสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงในยามวิกฤตได้ ตลอดจนส่งเสริมการสร้างโอกาสสำหรับคนรายได้น้อยในการเป็นผู้ประกอบการโดยให้สามารถเข้าถึงสินเชื่อเพื่อการประกอบการในอนาคตได้ เป็นต้น

(6) การปรับปรุงระบบภาษีให้สามารถกระจายรายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมาตรการทางภาษีเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญในการกระจายรายได้และความมั่งคั่งซึ่งจะช่วยเสริมสร้างการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้มีรายได้สูงกับผู้มีรายได้ต่ำได้ โดยรัฐบาลควรแก้ไขกฎหมายเพื่อปิดช่องโหว่ต่าง ๆ อาทิ มาตรการลดหย่อนภาษีที่เอื้อกับผู้มีรายได้สูงและพัฒนากฎการจัดเก็บภาษีทรัพย์สินให้มีความเหมาะสม

(7) การส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีสุขภาพที่ดี โดยต้องกำหนดเป็นแนวนโยบายให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ารับบริการการรักษาที่มีคุณภาพ โดยในระยะเร่งด่วน สามารถดำเนินการได้โดยการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้แพทย์สามารถทำการรักษาโรคแบบทางไกลได้ (Telemedicine) พร้อมทั้งส่งเสริมความรู้ทางสุขภาพให้ประชาชนฐานรากและพัฒนาคุณภาพการให้บริการของระบบสวัสดิการสุขภาพของรัฐบาลให้ทั่วถึงและเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกพื้นที่

(8) การลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ต้องพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษา และพัฒนาวิธีการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในชนบทและที่ห่างไกล โดยนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกล (Remote Learning) รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ประชาชนที่ด้อยโอกาสได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะใหม่ หรือพัฒนาทักษะเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันกับโลกยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกันในทุกพื้นที่และทุกระดับชั้น เพื่อป้องกันไม่เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลเพื่อช่วยแก้ปัญหาหนี้ รวมถึงอาจพิจารณาอุดหนุนอุปกรณ์ Hardware สำหรับการศึกษาพร้อมบริการอินเทอร์เน็ต เฉพาะกับครัวเรือนที่มีรายได้น้อย โดยอาจคัดกรองและรับรองกลุ่มที่ควรได้รับการอุดหนุน ผ่านคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับท้องถิ่น เช่น ครูหรือผู้บริหารในพื้นที่ควบคู่กับการติดตามตรวจสอบโดยส่วนกลางอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาทุจริตคอร์รัปชันด้วย

(9) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนน ระบบคมนาคมขนส่งและสัญญาณอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถใช้โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้เป็นต้นทุนในการสร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มพูนความรู้เข้าถึงการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพและสภาพความเป็นอยู่ อาทิ การจัดหาไฟฟ้าโดยใช้พลังงานทางเลือก เช่น หลังกาโซล่าเซลล์ทุกครัวเรือนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านพลังงานได้ หรือการจัดระบบขนส่งแบบรางเพื่อลดค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงในการเดินทาง โดยเปิดให้เอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุน

(10) นโยบายการพัฒนาการวิจัย นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ โดยตั้งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของทุกหน่วยงานให้มีการลงทุนและวัดผลลัพธ์ด้านนี้ให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมและค่อย ๆ เพิ่มจนถึงร้อยละ 20 ของงบประมาณ ลดความยุ่งยากของการเขียนของบวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมปรับเปลี่ยนรูปแบบให้คล่องตัวขึ้น การส่งเสริมนวัตกรรมไทยควรมีหน่วยงานกลางที่รวบรวมความต้องการของหน่วยงานรัฐ และเอกชนจับคู่กับความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมของภาคเอกชนไทยอย่างเป็นระบบ

(11) การพัฒนาทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต เพื่อให้แรงงานมีการสร้างหรือพัฒนาทักษะให้สามารถสร้างรายได้ พึ่งพาตนเองได้ทุกช่วงวัย มีการสำรวจตลาดความต้องการของภาคเอกชนเพื่อปรับรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยให้ผลิตบุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในอนาคตได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการออกแบบงานในอนาคตพร้อมเครื่องมือ Skill Future Credit ที่รัฐสนับสนุนเครดิตให้แก่แรงงานกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มให้มีโอกาสได้เข้าถึงทักษะสำคัญ ตลอดจนจัดตั้ง Training Platform และสร้างศูนย์การฝึกอบรมแรงงานโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อฝึกฝนแรงงานตามความต้องการของกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายและออกใบรับรองคุณวุฒิวิชาชีพรายสาขา

5.2 บทเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดทำรายงาน

5.2.1 ความท้าทายในการบูรณาการความคิดจากสมาชิกในกลุ่ม

ในการจัดทำรายงานการศึกษาของกลุ่ม 14 มีความท้าทายในการบูรณาการความคิดจากสมาชิกสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

(1) สมาชิกในกลุ่มมาจากหน่วยงานที่มีภารกิจหลากหลายและแตกต่างกันค่อนข้างมาก ทำให้การรวบรวมความคิดเห็นเพื่อกำหนดหัวข้อในการบูรณาการไม่สามารถเห็นภาพที่เป็นรูปธรรมได้ชัดเจน มีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน จึงอาศัยระยะเวลาค่อนข้างนานในการปรับกรอบความคิดให้ตรงกัน

(2) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ต้องเรียนผ่านระบบ Online สมาชิกกลุ่มไม่มีโอกาสพบปะทำความเข้าใจกันอย่างใกล้ชิด ประกอบกับภารกิจงานประจำที่มีจำนวนมาก ทำให้การจัดสรรเวลาในการหารือร่วมกันทำได้ค่อนข้างยาก

(3) หัวข้อเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำเป็นหัวข้อที่มีมิติในการศึกษาและพัฒนาที่กว้างและหลากหลาย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ต้องหามีค่อนข้างมาก สมาชิกในกลุ่มต้องช่วยกันจัดระเบียบเพื่อสกัดมาใช้ และข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลที่ไม่ได้อยู่ในงานที่สมาชิกกลุ่มรับผิดชอบ ทำให้ต้องใช้เวลาในการแลกเปลี่ยนความเห็นว่าจะกำหนดขอบเขตของหัวข้อเป็นเชิงพื้นที่ (Area Based) หรือเชิงยุทธศาสตร์ (Agenda Based) ค่อนข้างนาน

(4) ระยะเวลาในการคิดแผนและการร่างโครงการค่อนข้างน้อย สมาชิกกลุ่มต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการจัดกรอบแนวคิดของกลุ่มให้ตรงกับแนวทางมาตรฐานที่อาจารย์แนะนำ รวมถึงการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเสนอโครงการไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม

(5) การเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการพัฒนาตนเอง (IS) ให้เข้ากับการนำข้อเสนอในรายงานกลุ่มไปปฏิบัติ (GP) ยังมีช่องว่าง หากจะนำไปขับเคลื่อนจริง ต้องมีการเพิ่มเติมรายละเอียดให้ชัดเจน สมบูรณ์ขึ้น

อย่างไรก็ดี จากการหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม สามารถมีข้อสรุปในการจัดทำโครงการได้อย่างครอบคลุม มีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ได้จริงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5.2.2 การเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการพัฒนาตนเองให้เข้ากับการนำข้อเสนอในรายงานกลุ่มไปปฏิบัติ

ภาพที่ 5 การเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการพัฒนาตนเองกับรายงานกลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม GP 14	รายงานการศึกษาส่วนบุคคล (IS)	ความเชื่อมโยงกับรายงานการศึกษากลุ่ม (GP)
นางสาวรณิ อัฐรัตน์ สำนักงาน ป.ย.ป.	การนำกลไกห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐมาใช้ในการขับเคลื่อนการบูรณาการระหว่างภาคีเครือข่าย	ขับเคลื่อนให้เกิดต้นแบบการลดความเหลื่อมล้ำให้ชุมชน โดยนำกลไกห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐมาใช้ในการบูรณาการออกแบบนโยบายที่มีประสิทธิภาพ
นายอังกูร กุลวานิช กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ	การเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการส่งผู้ร้ายข้ามแดน	ใช้กฎหมายระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศหรือแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ
นายสุวิบูลย์ วงศ์สุวรรณ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการแหล่งน้ำชุมชนเพื่อการประมงอย่างยั่งยืน	สร้างความมั่นคงทางอาหารโดยใช้แหล่งน้ำชุมชนเป็นศูนย์กลาง
นางสาวสุวรรณา ปลั่งพงษ์พันธ์ กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม	การส่งเสริมการขนส่งสาธารณะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยใช้รถโดยสารประจำทาง	ออกแบบและวางแผนระบบขนส่งให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน
นายเกรียงศักดิ์ ภิระไร กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	การเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำบาดาล	การลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงน้ำสะอาดของประชาชน โดยการพัฒนาน้ำบาดาลขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสะอาดให้กับชุมชนในพื้นที่ชนบท
นายวราณ ปิยนันต์ กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน	การส่งเสริมสถานีอัดประจุไฟฟ้าสำหรับยานยนต์พลังงานไฟฟ้าในประเทศไทย	เผยแพร่สภาพปัญหาของการใช้พลังงานฟอสซิล รวมถึงการผลักดันให้ใช้พลังงานทดแทนและยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อลดปัญหาผลกระทบ PM 2.5 ได้อย่างบูรณาการ
นางสาวยุพารัตน์ ศิริกิจพาณิชย์กุล สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม	เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริการในการบังคับทางปกครองให้กับหน่วยงานภาครัฐ	การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเพิ่มประสิทธิภาพต่อระบบการให้บริการการบังคับทางปกครอง
นางศิริลักษณ์ อกะนันท์ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน	มาตรการฟื้นฟูตลาดแรงงาน สาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หลังวิกฤติโควิด-19	การบริหารจัดการแรงงานเพื่อสร้างศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการด้วยการเพิ่มศักยภาพแรงงานซึ่งนำไปสู่การเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ
นายอนุกุล ไบไกล กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม	พัฒนาศักยภาพบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านนางศรีนวน ขำอาจ ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง	การใช้วัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาโดยใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากฐานรากคือ ชุมชน
นายศรุตพันธุ์ จักรพันธุ์ ณ อยุธยา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข	การพัฒนากระบวนการดูแลสุขภาพจิตคนไทยในต่างแดนของประเทศไทย ด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล	การดูแลสุขภาพจิตประชาชนจะทำให้ประชากรสามารถศึกษาเล่าเรียนและทำงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ สร้างรายได้เพิ่มขึ้นทั้งตนเองและครอบครัว

บรรณานุกรม

วารสารและเอกสารวิชาการ

กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “พลิกโฉมประเทศไทยสู่ เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน”

ฉบับที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564.

สรุปสาระสำคัญแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. (พ.ศ.2561 - 2580)

รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ ความยากจนและเหลื่อมล้ำ ของประเทศไทย ปี 2562. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2561. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ความยากจนหลายมิติของประเทศไทย. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2564. ภาวะสังคมไทย.

ไตรมาสสี่ และภาพรวมปี 2563 ปีที่ 19 ฉบับที่ 1

ภาคภูมิ จตุพิชพรจันทร์ ไตรสรณ์ ถิรชิวานนท์, ความเหลื่อมล้ำ Inequality ผู้มีรายได้น้อย, COVID-19, คนรวย (2563).

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.มาตรฐานแรงงานไทย มทร.8001-2563 (พ.ศ.2563).

ISBN:978-616-555-194-6

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.แนวปฏิบัติการใช้แรงงานที่ดีสำหรับสถานประกอบการทั่วไป.กรุงเทพฯ 2563

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.ดัชนีความก้าวหน้าของคนประจำปี2562.กรุงเทพฯ2562.

ISBN 978-616-235-337-6

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน.(2562). โครงการสำรวจข้อมูลความต้องการและการขาดแคลนแรงงานของสถานประกอบการ ปี2562 : พัฒนาข้อมูลอุปสงค์ อุปทานแรงงาน และกลไกในการจับคู่คนให้ตรงกับงาน เพื่อส่งเสริมการมีงานทำอย่างมีคุณค่า เพื่อรองรับงานในอนาคตและงานสีเขียว.

มาลาศรี ชาญศรี. 2563. ความสำเร็จและการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการธนาคารผลผลิตสัตว์น้ำในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายงานคุณภาพพลังงานของประเทศไทย. กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ปี 2562.

ปริมาณการใช้เชื้อเพลิงการจัดหากและจัดจำหน่าย. กรมธุรกิจพลังงาน

เจนจิรา พูลสุข, “รูปแบบการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม” วารสารกระบวนการยุติธรรม ปีที่ 12 เล่ม 3 กันยายน - ธันวาคม 2562. หน้า 43 -57

สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ สุจินต์ เสนาแพทย์ รพีพร สายสงวน และ วศิณ อุสันโน, “ยุติธรรมชุมชน:กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562.

รศ.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมด้านกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย (2554). ปาฐกถาเสาทหลักของแผ่นดิน ชุดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม

รายงานผลการดำเนินงาน เรื่อง สถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม (2562).

สำนักงานกิจการยุติธรรม, กระทรวงยุติธรรม

ข้อมูลดัชนีหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) ปี 2563. การสัมมนาทางวิชาการ วันที่ 1 กันยายน 2563 ณ โรงแรมเบอร์เคลีย์ ประตูน้ำ กรุงเทพฯ หน้า 51 – 68

Inequality in Asia and the Pacific in the Era of the 2030 Agenda for Sustainability Development, United Nations, Bangkok, 2018

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. เข้าถึงได้จาก <http://nscr.nesdc.go.th/>

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เข้าถึงได้จาก <https://sto.go.th/th/about/policy/20-year-strategic-plan>

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) เข้าถึงได้จาก

http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2564/E/044/T_0001.PDF

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เข้าถึงได้จาก

https://www.soc.go.th/wp-content/uploads/2019/08/history_62.pdf

กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมประชุมวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 18 “หัวข้อการ

อำนวยความยุติธรรมในวิถีใหม่สู่ประชาชน. (พฤษภาคม 2564) เข้าถึงได้จาก

<https://gnews.apps.go.th/news?news=84135>

Thailand Economic Monitor Restoring Incomes Recovering Jobs January 2021.

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/35020>.

Developing Groundwater Sources in the UAE

<https://www.ukessays.com/essays/biology/developing-groundwater-sources-uae-3714.php>

Immunization Agenda 2030 : A Global Strategy to Leave No One Behind

<https://www.who.int/teams/immunization-vaccines-and-biologicals/strategies/ia2030>

ภาคผนวก

คณะผู้จัดทำ

ชื่อ- นามสกุล	รหัสประจำตัว	ตำแหน่งหน้าที่/หน่วยงานที่สังกัด
1. นางสาวรานี อธิรัตน์	94014	ผู้อำนวยการกอง 3 สำนักงาน ป.ย.ป.
2. นายอังกร กุลวานิช	94028	ผู้อำนวยการกองสนธิสัญญา กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย
3. นายสุวัจน์ วงศ์วัฒน์	94042	เลขานุการ กรมประมง
4. นางสาวสุวรรณา ปลั่งพงษ์พันธ์	94056	ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมการขนส่งทางบก
5. นายเกรียงศักดิ์ ภิระไร	94070	ผู้อำนวยการสำนักสำรวจและประเมินศักยภาพน้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
6. นายวรุณ ปิยนรินทร์	94085	ผู้อำนวยการกองความปลอดภัยธุรกิจก้าซปิโตรเลียมเหลว กรมธุรกิจพลังงาน
7. นางสาวยุพาภรณ์ ศิริกิจพาณิชย์กุล	94099	ผู้อำนวยการกองกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
8. นางศิริลักษณ์ ฉกะนันท์	94112	ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจแรงงาน สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน
9. นายอนุกุล ไบไกล	94126	ผู้อำนวยการกองกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
10. นายศรุตพันธุ์ จักรพันธุ์ ณ อยุธยา	94140	ผู้อำนวยการสถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต